МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

СЕМАНТИКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Виконала	студентка групи ГФ-314м **Поцюпан Аліна Володимирівна**
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація (переклад включно), перша	035.041 Германські мови та літератури – англійська
Керівник	к. філол. н, доц. кафедри «Іноземна філологія та переклад» І. В. Каширіна

Запоріжжя – 2025

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра «Іноземна філологія та переклад»
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. завідувачки кафедри
доц. Н. М. Жукова
_____
«____» грудня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Поцюпан Аліни Володимирівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: **СЕМАНТИКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ**
керівник кваліфікаційної роботи *Каширіна Ірина Віталіївна, к. філол. н., доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»*
затверджені наказом закладу вищої освіти від «13» листопада 2025 р. № 508
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 18 грудня 2025 р.
3. Вихідні дані кваліфікаційної роботи: *теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників (Мізін К. І., Приходько А. М., Шмігер Т. В., Gottlieb H., Saeed J. I, Snell-Hornby M. та ін.), а також суцільна вибірка фразеологізмів з гастрономічним компонентом з «Англо-українського словника фразеологізмів» К. Баранцева.*
4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): *1. Поняття фразеологізму в сучасній лінгвістиці. 2. Поняття культурного коду. 3. Стратегія міжкультурної адаптації як продуктивна основа перекладознавчого аналізу фразеологізмів з гастрономічним компонентом. 4. Особливості семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в межах перекладацького поля.*
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
Діаграма А «Розподіл гастрономічних компонентів у семантиці фразеологізмів», діаграма Б «Походження фразеологізмів з гастрономічним компонентом», діаграма В «Ментальна мапа-дерево фразеологізмів з гастрономічним компонентом».

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Каширіна І. В., к. філол. н., доцент		
II	Каширіна І. В., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Лещенко Г. А., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «02» вересня 2024 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2025	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2025	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2025	виконано
4.	Збирання матеріалу	жовтень 2025	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2025	виконано
6.	Підготовка розділу 2	жовтень 2025	виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2025	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2025	виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2025	виконано
10.	Проходження нормоконтролю	грудень 2025	виконано
11.	Рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2025	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2025	виконано

Студентка Поцюпан А. В.

Керівник проєкту (роботи) Каширіна І. В.

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 114 с., 2 розділа, 2 додатки, 190 джерел.

Об’єктом дослідження виступають фразеологізми з гастрономічним компонентом.

Метою дослідження є виявлення особливостей семантики перекладу фразеологізмів з гастрономічним компонентом.

Методи дослідження – порівняльно-зіставний, методи індукції і дедукції, методів аналізу та синтезу, статистичний метод, тезаурусний метод, метод перекладознавчого аналізу.

В першому розділі дипломної роботи окреслено теоретико-методологічні засади дослідження фразеологізмів, виокремлено культурооріентовані підходи у перекладознавстві, розглянуто двомовний словник як перекладацьке поле, в межах якого відбувається реконструкція семантики фразеологізмів. В другому розділі розглянуто особливості антропоцентричної семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення у перекладознавчому вимірі культурних кодів британської та української лінгвокультур як культури-відправника та сприймача в межах перекладацького поля двомовного словника; проаналізовано особливості відтворення культуромотивованої семантики зазначених фразеологізмів крізь призму цінності, досвідності, сакральності в аспекті трансляції, розглянуто особливості реконструкції семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом у проекції на етнокультурний стереотипний профіль англійців та українців. В результаті проведеного дослідження та аналізу запропоновано алгоритм перекладу фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення, визначено особливості світопізнан представників англійської та української лінгвокультур.

ФРАЗЕОЛОГІЗМ, КУЛЬТУРНИЙ КОД, МІЖКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКЕ ПОЛЕ, СЕМАНТИКА

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ 11

1.1 Культурооріентовані підходи у перекладознавстві 11

1.2. Етнографічні підходи: національно-культурні образи 20

1.2.1. Семантичні моделі як інструмент перекладу фразеологізмів 25

1.2.2. Гібридність як ознака семантики фразеологізмів 28

1.3. Двомовний словник як перекладацьке поле трансляції фразеологізмів 33

РОЗДІЛ 2 ОЦІННА СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ 39

2.1. Особливості відтворення семантичного параметру цінності 39

2.2. Особливості відтворення семантичного параметру досвідності 54

2.3. Особливості відтворення семантичного параметрів сакральності та інтертекстуальності 65

2.3. Особливості реконструкції стереотипу в процесі трансляції 73

ВИСНОВКИ 82

SUMMARY 85

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 88

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ 101

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ 103

ДОДАТКИ 105

Додаток А. Діаграми 105

Додаток Б. Публікації за темою роботи 108

ВСТУП

Наукова зацікавленність фразеологізмами з гастрономічним компонентом витікає з непересічності кулінарних традицій та різноманітності етнокультур, розділених часопростором. Україна, так само як і Великобританія, відзначається побудовою міжнародних відносин саме із залученням застілля: згадаймо принагідно зустріч гостей в Україні хлібом-сіллю на вишитому рушнику, або ж традиційний англійський файфоклок чи бізнес-ланч. Кулінарні звичаї в цьому випадку стимулюють проникнення культурних патернів у іншомовне середовище, полегшуючи діалог представників різних лінгвокультур та впровадження кооперативної стратегії бізнесової комунікації. Задовго до кінця XX сторіччя український борщ був серед тих страв, якими пишалось меню званих вечорів англійського вищого класу, про що, зокрема, згадує Агата Крісті у романі «Three-Act Murder»: «… “Good morning, Sir Charles. Good morning (a slight inclination of the head towards the other two.) This is the menu for dinner. I don’t know whether you would like it altered in any way.” Sir Charles took it and murmured: “Let’s see. Melon Cantaloupe, Bortch Soup, Fresh Mackerel, Grouse, Soufflé Surprise, Canapé Diane ... No, I think that will do excellently, Miss Milray. Everyone is coming by the four-thirty train.”» [192; c. 9].

Відмінності кулінарних традицій, закорінені у сиву давнину прошарків української та британської лінгвокультур, викликають непереборне бажання спробувати щось нове, подеколи екзотичне, фактично, ніби вдягтися у національний костюм та спізнати уповні національний характер. Наразі кулінарні блоги лідирують за кількістю підписників у веб-просторі: штучний інтелект посилається на три з половиною мільярди шанувальників зазначеного різновиду блогів. Навіть перемовини на рівні керівників держав супроводжуються в Україні знайомством політичних лідерів Великобританії з нашою національною кухнею, а у багажі дипломатичних представників

поважне місце відводиться смаколикам від українських шеф-кухарів, наприклад, Євгена Клопотенка.

Незважаючи на глобалізацію, тонкі кільця культуромаркованих смислів залишаються недоторканними у семантиці фразеологізмів, що мають гастрономічний компонент, адже нарід скаже, як зав'яже – і емерджентні культуромарковані смисли переходять на кожний новий виток спіралевидного розгортання лінгвокультури, привноситимуться у герменевтичне коло, уможливлюючи діалог представників англійської та української націй.

Актуальність роботи визначається необхідністю розробки комплексного дослідження семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції у русі до етноджерел, що формують національні профілі британців та українців.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри іноземноїфілології та перекладу НУ «Запорізька політехніка» № 06124 «Лінгвосеміотичні параметриміжкультурної комунікації». Тему роботизатверджено наказом ректора № 508 від 13 листопада 2025 р.

Об'єктом дослідження виступають фразеологізми з гастрономічним компонентом значення.

Предмет дослідження – особливості семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції.

Метою дослідження є виявлення особливостей трансляції семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в ракурсі культурооріентованих та етнографічних підходів у перекладознавстві (англо-український напрям). Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити сутність культурорієнтованих підходів у перекладознавстві;
- встановити межі перекладності фразеологізмів;

- визначити сутність етнографічних підходів у перекладознавстві;
- розглянути семантичні моделі як інструмент трансляції фразеологізмів;
- окреслити гібридність як ознаку семантики фразеологізмів;
- висвітлити особливості двомовного словника як перекладацького поля трансляції фразеологізмів;
- виявити особливості семантичних параметрів фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції;
- виявити особливості етностереотипу британців та українців крізь призму семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції

Матеріалом наукової роботи є двомовний англо-український словник фразеологізмів (30 000 одиниць).

В цій кваліфікаційній роботі було використано такі **методи дослідження**, як загальнонаукові методи індукції і дедукції – для виявлення українсько-англійських міжкультурних взаємин; порівняльно-зіставний поряд із використанням емпірико-теоретичних методів аналізу та синтезу – для розкриття поняття міжкультурної адаптації в системній ієрархії його складових та з метою визначення системності перекладу як міжкультурної комунікації. Для формування джерельної бази (корпусу фразеологізмів з гастрономічним компонентом) використано загальнонаукові методи суцільної вибірки, статистичний метод – для обробки та аналізу інформації, тезаурусний метод для вилучення текстових фрагментів з словникових статей; метод перекладознавчого аналізу – для виявлення особливостей семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції.

Наукову роботу виконано на емпіричному матеріалі, зібраному методом суцільної вибірки з двомовного словника із залученням інших референційних та емпіричних джерел: словника фразеологічних синонімів,

словника ідіом (одномовного), словника для поглибленого вивчення англійської мови (одномовного), наукових праць та досліджень, зокрема, авторефератів, дисертацій, статей, присвячених вивченню семантики фразеологізмів та розвитку фразеографії.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що за предмет дослідження вперше були взяті особливості семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в аспекті трансляції.

Теоретичне значення визначається обгрунтуванням комплексного вивчення явища фразеологізації, аналізом його неоднорідності та динамічності з урахуванням культурних кодів та етностереотипів представників британської та української лінгвокультур. Обмеженість дослідження зазначеним аспектом дозволяє виокремити особливості, характерні для семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом, стратегії і тактики перекладу таких фразеологізмів у перекладацькому полі двомовного словника. Проведене дослідження уможливило розв'язання проблеми співвідношення та взаємодії культурних кодів у перекладі як міжкультурній комунікації. Головні теоретичні постулати роботи можуть вважатися внеском до теорії спеціального перекладу й культурологічної теорії перекладу, етнолінгвістики та теоретичних основ гастротуризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретичних положень та матеріалів кваліфікаційної роботи в нормативних курсах з теорії перекладу, порівняльної лексикології, фразеографії, порівняльної стилістики, під час укладання посібників з лінгвокраїнознавства.

Апробацію роботи здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції « EUROPEAN STUDIES. LEARNING & TEACHING: In the World of Technology» (м. Харків, 12 листопада 2025 р.). За результатами конференції було опубліковано тези доповіді на тему «TEACHING PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATOR METHODOLOGY» [112, с.

100]. Додатково апробацію здійснено на міжнародній науково-практичній конференції «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ» (м. Запоріжжя, 21 листопада 2025 р.). За результатами конференції було опубліковано тези доповіді на тему «Фразеологізми з гастрономічним компонентом значення: перекладознавчий аспект» [23, с. 287- 288].

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 114 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1 Культурооріентовані підходи у перекладознавстві

Відчуваючи, що позиція та вплив того, хто ззовні споглядає процеси, цикли, структури та інші наукові феномени перекладознавства, відіграє надважливу роль, наука про переклад залишила позаду лінгвістичні теорії перекладу Жан-Поля Віне, Жана Дарбельне та Джона Кетфорда [154; 155; 156; 157; 158; 79; 80; 81]. Рівною мірою підсилилась критика теорії еквівалентності, оскільки на одному визначенні цього терміна у період з 1950-х до 1980-х так і не зупинились, уможлививши існування типологій еквівалентності. Так у питомому середовищі науки про переклад сформулювались засади дескриптивного перекладознавства (праці Джеймса Голмза) [103; 104], у фокусі уваги якого міждисциплінарні перекладознавчі дослідження, орієнтовані на цільову лінгвокультуру. Тобто перекладознавчий аналіз зосереджується на одному перекладі першоджерела або ж на їхній множині, що функціонують в системі контекстів, в тому числі вертикальному, що пізніше плідно використають корпусна лінгвістика, збагатившись даними, що поступово нагромаджуватимуться у вигляді масивів, та соціологія перекладу, остання –для розробки теорії культурного капіталу. Оскільки той, хто споглядає перебіг процесу перекладу, може бути його агентом, то й психологія перекладу, користаючи з напрацювань дескриптивного перекладознавства, змогла змоделювати когнітивні процеси перекладача, наприклад, через протокол «Міркуй уголос». У свою чергу, представники дескриптивного перекладознавства будували свої концепції, спираючись на розробки І. Евен-Зогара [88; 89] в царині полісистемної теорії.

Так у 1985 році народилася так звана Маніпуляційна школа. Автор метафоричної назви, Т. Германс [100; 101; 102], постулює рівноважливість першоджерела та перекладу, хоча, в термінах О. Ребрія [51], оригінал створюється в процесі первинного семіозису, а переклад є результатом вторинного сімеозису. Т. Германс вказує на культуру як на відстань між двома текстами, оригіналом і транслятом [102]. На шляху від одного до іншого присутні маніпулювання – формами, смислами, регістрами чи стилістичними маркерами. На думку Т. Германса, текст перекладу є явищем, текстуальна тканина якого та система контекстів, у якій він функціонує, має бути описана крізь призму історичних факторів не менше детально, ніж культурних [102]. Прикметно, що паралельний розвиток функціоналістських підходів та дескриптивного перекладознавства виявилися підгрунтям подальшої критики скопос теорії та поняття еквівалентності. В орієнтованих на переклад дослідженнях на лабораторному склі під мікроскопом опинявся текст перекладу, натомість вже лунали голоси на підтримку думки, що точкою відліку слід вважати тексти та культури – вихідні та сприймаючі – в герменевтичному колі, де розгортається їхній полілог.

Зміна парадигми призвела до панування культурроорієнтованих підходів [68; 71; 74; 77; 82; 83; 89; 100; 127; 144; 161] у 1990-ті роки, програмовими при цьому вважаємо праці таких їхніх представників, як С. Баснет і А. Лефевер з європейської наукової школи, та Л. Венуті з американської [70; 71; 72; 73; 116; 117; 151; 152; 153]. Ще більша увага приділяється системі контекстів. Маніпулятивність уможливила введення до кола проблемних питань етику перекладу, постколоніальні студії та феміністичні студії, міграційні процеси, міноритарні мови, владний дискурс, цензуру, тощо. У процесі трансляції інструментом збереження національної ідентичності визначається творчий метод перекладача [70; 144].

Продуктивним став афікс пере-, адже наразі йшлося про пере-сотворення, пере-писування, пере-саджування (re-creating, re-writing, trans-

planting) як маніпулятивні стратегії перекладача, обмеженого, однак, факторами контролю та направлення (control factors) в термінах А. Лефевера [116; 117], причому етика перекладу та норми перекладу не є виключними факторами контролю, радше йдеться про владний дискурс, цензуру, замовника як агента перекладу, патронаж та меценатство як форму власності – володіння правами на переклад, що стає культурним капіталом. Усе вищезазначене є факторами, що, по суті, встановлюють межі перекладності фразеологізмів, про що нам ітиметься нижче.

Встановлюючи межі перекладності фразеологізмів, ми вбачаємо встановлення відносин адекватності та еквівалентності як критерій якості перекладу, що виявляється в процесі зіставного аналізу різних рівнях, з встановленням типу тексту оригіналу та одиниці перекладу, із зважанням на норми перекладу та норми вихідної та цільової мов. Важать літературно-критичні, художньо-естетичні, психолінгвістичні критерії тощо. Від середини 1980-х у перекладознавстві культурні та соціальні критерії вважаються головними при описі трансляції та оцінки якості перекладу фразеологізмів [105; 106; 163], зокрема й соціологічний аналіз [16; 17], на засадах холізму, для встановлення взаємодії культуромаркованої семантики фразеологізмів та гравців на перекладацькому полі, центральним з яких є перекладач, а переклад є не тільки наслідком взаємодії двох мов, а й матриць двох культур.

Представники так званої Маніпуляційної школи наголошують на ідеї відносності та динамічності меж перекладності, а отже, до універсальних критеріїв еквівалентності наразі додаються критерії оцінки якості перекладу, а також особливості вербалізації полілогу мов та культур в герменевтичному колі. Незважаючи на те, що матеріалом дослідження представниками Маніпуляційної школи [144] було обрано художні тексти, ми вважаємо, що напрацювання можна екстраполювати для аналізу фразеологічного словника

як перекладацького поля, охоплюючи багатоаспектність такого феномену якнайповніше.

Оскільки межі перекладності можна розглядати крізь призму соціолінгвістичних підходів у перекладознавстві, зазначимо важливість напрацювань С. Баснет та А. Лефевера, які наголошують на потрактуванні перекладацького поля як такого, де оприявлюються параметри провладних маніпуляцій, цензурування, пере-писування, але й патронажу та охорони міноритарних мов. Дискурсивні параметри перекладацького поля теж впливають на межі перекладності фразеологізмів з гастрономічним компонентом, оскільки перебіг, результат та учасники процесу перекладу дискурсивно позиціонуються [59], направляються та контролюються, і переклад як такий є культурною силою, що протистоїть провладним ідеологічним маніпуляціям задля реалізації своєї охоронної та мовотворчої функцій, деконструкції провладного дискурсу та акцептування у мажоритарної мови культуромаркованих смислів, раніше привласнених внаслідок ідеологічних маніпуляцій (згадаймо переклади Пантелеймона Куліша [10; 11; 14; 32]), повернення культурного капіталу тощо. Таким чином, межі перекладності фразелогізмів з гастрономічним компонентом сприяють збереженню національної ідентичності (пригадаймо, йдеться про семантичний параметр ідентичності) та допомогають зрозуміти, наскільки дотримується перекладач норм перекладу, вбудовуючи фразеологізми у нову систему лінгвокультурних колів сприймаючої лінгвокультури.

Факторами, що встановлюють, направляють та контролюють межі перекладності зазначених фразеологізмів, є маніпулятивні стратегії, про які нам ішлося вище. А. Лефевр детально проаналізував, що саме внаслідок застосування пере-писування як маніпулятивної стратегії перекладачі книги «Щоденника Анни Франк» («The Diary of a Young Girl»), перетворили свої переклади на ідеологічні маніпуляції [73]. Власне, зосередившись на перекладі назви цієї книги українською мовою, помічаємо просування

ідеологічної маніпулятивної стратегії пере-писування для трансляції сильної позиції тексту оригіналу – його заголовка. Контекстуальна заміна, побудована на конкретизації та прийомі додавання, уводить в центр читацької рецепції етнокомпонент значення, семантичний параметр ідентичності оприявлюється у етимологічному аналізі національної приналежності авторки щоденника, у такий спосіб маніпулюючи рецепцією подій Другої Світової війни. Не дивно, що аналіз А. Лефевра показав, що найбільшого ідеологічного пере-писування припустився німецький перекладач, прагнучи змінити позиціонування учасників владного дискурсу, навмисно евфемінізуючи політично дражливі елементи в своєму перекладі як проекті метапоетичного письма [73, с. 7].

Щоб стратегія переписування була дієвою, А. Лефевр запропонував концепцію так званого патронажу, тобто обмеження та контролювання перекладів “будь-якою владою (особою, інституцією), яка може або сприяти, або перешкоджати читанню, письму та переписуванню літератури”[73, с. 15].

На думку А. Лефевра, не менш продуктивним направляючим фактором, що встановлює межі перекладності, є маніпулятивна стратегія патронажу, що є ієрархічно реалізованою в процесі трансляції: від ідеології до економіки (згадаймо культурний капітал) до статуса. Тим не менш, сам А Лефевр схиляється до думки, що важливішими направляючими факторами слід визнати **о**брази (images) та зображення (representations) автора, перекладача, цільового читача, мов та культур у складній мережі взаємин в межах герменевтичного кола, де відбувається процес полілогу впродовж трансляції. Зауважмо, що термін «зображення» невловимо нагадує про дескриптивний підхід у перекладознавстві, який передував культурооріентованим підходам, але наразі зображення в авторській системі термінів А. Лефевра містить афікс re-, що ніби промовляє про застосування маніпулятивних стратегій – без жодної переваги до першоджерела: «Два

чинники в основному визначають той образ літературного твору, що втілюється в перекладі. Цими двома чинниками, у порядку їхньої значущості, є ідеологія перекладача (незалежно від того, чи добровільно він її приймає, чи вона йому нав’язується як обмеження якоюсь формою патронату) та поетика, що домінує в цільовій літературі на час перекладу» [73, с. 41].

Ідея патронажу зачіпає питання етики перекладу як критерію меж перекладності, оскільки визначає якість перекладу, а отже, усе, що порушує цей критерій, не є перекладом. До культурооріентованої парадигми у перекладознавстві не було випрацювано належного розуміння взаємозалежності категорій етичності та агентивності, оскільки етичність пов'язували головним чином з морально-правильною поведінкою перекладача. Під впливом праць Ж. Дерріди [86; 87], в середині 1990-х років дослідник Л. Венуті у своїх працях приділив велике значення питанням етики перекладу. Вченому ішлося, зокрема, про так звану етику відмінностей [116]. Л. Венуті збагатив методологію перекладознавчого аналізу авторефлексивною практикою. Його думці суголосна ідея дослідниці Л. Коломієць щодо «авторедагування як необхідного етапу перекладу» [26, с. 335].

Надалі дослідження направляючих та контролюючих факторів, що встановлюють межі перекладності фразеологізмів, можна перенести в царину культурооріентованого підходу в царині постколоніальної теорії, головною маніпулятивною стратегією є цензурування, прийняття колоніальної влади або деконструкція її дискурсу, озвучення голосу перекладача – остання релевантна як для постколоніальної теорії, так і для феміністичних студій [76; 122, 127; 51; 138; 143].

В нашій роботі у розумінні меж перекладності ми вважаємо аксіологічну семантику головним направляючим та контролюючим фактором у складній взаємоінтеграції культурних кодів, інтерпретаційних спроможностях оригіналу і транслята, особливостях входження

фразеологізма у цільову культуру а процесі полілогу у герменевтичному колі, коли культурні, семантичні, прагматичні, когнітивні та комунікативні фактори регулюють вбудованність фразеологізму з гастрономічним компонентом у мережу смислів джерельної лінгвокультури та водночас сприймаючої лінгвокультури в процесі трансляції. Зазначене спонукає нас у подальшому звернутися до розляду гібридності семантики зазначених фразеологізмів, оскільки полілог в герменевтичному колі є пізнавальним (згадаймо діалогічність перекладів та питання рецептивної теорії в перекладознавстві [45; 46; 66; 108; 104с. 315–334; 168]). Отже, в межах культурооріентованого підходу відносини еквівалентності між першоджерелом та транслятом та семантика транслята обмежуватимуться нормами сприймаючої лінгвокультури, а також особливостями образів та репрезентацій як результату особливої, етноспецифічної, концептуалізації дійсності [23, с. 287-288; 112, с. 100].

В межах запропонованих підходів, для встановлення меж перекладності фразеологізмів завжди звертаємо увагу на відносини еквівалентності та адекватності на кожному окремо узятому етапі розвитку науки про переклад[79; 80; 123; 124]. Це означає, що перекладачеві необхідно виходити з наступних параметрів семантики фразеологізмів: ціннісного, для встановлення аксіології перекладу; ідентичності як основи для розуміння опозиції «Я» – «Інший»; інтертекстуальності, яка ґрунтується на фундаментальному принципі, що відбувається рекурентний та синхронний різновиди діалогу в процесі зустрічі двох культур та текстів в полісистемі, коли ідентифікуються певні інтертекстуальні вкраплення, знаки присутності інших текстів (а отже, й культур); сакральності або десакралізації окремих цінностей; нарешті, досвідності, коли культурні цінності в тексті будуть побачені лише за умови наявності спільного горизонту знання [63, с. 311].

В нашій роботі ми поділяємо думку Т. Шмігера [63], який вважає аксіологічну семантику та культуромарковані смисли основою семантичних,

параметрів тексту, на позначення особливих асоціативних шлейфів [42] та мотивації фразеологізмів та паремій [53], тобто, по суті, відкриває особливий особливий спосіб інтерпретації інформації, сприйняття та декодування ментальної ідентичності нації, культурного кодування світогляду, формування етнонаціональної лінгвокультури, а також уводимо додатковий семантичний параметр стереотипізації з метою створення культурних профілів англійців та українців.

Культуромаркована семантика фразеологізмів [34] з гастрономічним компонентом та їхня мотивація може бути розглянута крізь призму семантичних параметрів цінності, досвідності, сакральності, інтертекстуальності тощо.

Отже, йдучи за концепцією Т. Шмігера, в нашій роботі пропонується перекладознавчий аналіз, спрямований на дослідження культуромаркованої семантики та асоціативного шлейфу фразеологізмів з гастрономічним компонентом в процесі полілогу соціумів та етносів в межах перекладацького поля. Пропонований аналіз спрямовано на виявлення особливостей ірадіювання смислів першоджерела при створенні проекту метапоетичного письма (в термінах Л. Коломієць [26]), оцінки меж перекладності та якості перекладу, виявлення ефективності встановлених відносин адекватності та еквівалентності між першоджерелом і транслятом [65].

Головним інструментом такого аналізу ми, слідом за дослідником Т. Шмігером, вважаємо перекладознавчий аналіз, який заглибить у пізнання вертикального контексту, що вказує на наявність культуромарковваних смислів у текстуальній тканині оригіналу, а також виявить інтерпретаційний потенціал аналізованих фразеологічних одиниць та прагматику висловлювання, встановить умови перебігу комунікативної ситуації, коли реалізуються усі аспекти вторинної номінації [41; 60, с. 105]. Таким чином, пізнання меж перекладності фразеологізмів з гастрономічним компонентом в

межах перекладацького поля є способом перекладознавчого аналізу текстуального культурного простору, з урахуванням відносин адекватності та еквівалентності оригіналі і транслята.

Оскільки зіткнення культурних кодів в процесі зіставлення мовних та культурних особливостей при перекладі неминуче, як з урахуванням діахронічних особливостей в рамках етнографічних студій у перекладознавстві, так і з урахуванням сінхронічних особливостей на сучасному етапі формування культурного капіталу, то встановлення межі перекладності фразеологізмів з гастрономічним компонентом залежить від характеристики цих одиниць як одиниць перекладу, а також на їхніх характеристиках як типу оригіналу [119; 120; 121; 129; 130; 132; 128]. Отже, ширше тлумачення потребуватиме залучення ширшого контексту чи їхньої системи, а також на врахуванні певного етапу розвитку лінгвокультури та норм перекладу, що встановлюються на такому етапі. Тому, переклад фразеологізмів з гастрономічним компонентом як культурооріентована перекладацька практика є, по суті, моделлю перекладу, у якій взаємоінтегровано різні підходи, від дескриптивного та функціоналістського до етнографічного та культурооріентованого і соціолінгвістичного.

Наразі представникам вітчизняного та закордонного перекладознавства йдеться про те, що основний підхід до встановлення меж перекладності фразеологізмів ґрунтується на аналізі культури як відстані між оригіналом і транслятом, як про це зазначає Е. Пім, наголошуючи на думці, що перехід від тексту до культури не є чимось новаторським чи самобутнім, а давно був частиною інтелектуального тла дескриптивної парадигми [128].

У такий спосіб ми отримуємо ключ до розуміння виражального потенціалу фразеологізмів з гастрономічним компонентом в герменевтичному колі, де мови, культури, автор, цільовий читач та перекладач впливають на розширення чи звуження можливостей інтерпретації культуромаркованих смислів, на способи репрезентації

культури в тексті, на полілог мов та національних культур [83]. Також і уведення соціолінгвістичних факторів до моделі перекладу скерувало інтерпретаційні практики в бік аналізу фразеологізмів як культурного капіталу, коли визначення меж перекладності виходить з формулювання критеріїв та наслідків взаємодії соціумів та етноменталітетів, культурної наближеності чи культурних розбіжностей, наявності факторів цензури чи патронажу, мажоритарності чи міноритарності мов, збереження чи втрати етнографічних даних.

1.2. Етнографічні підходи: національно-культурні образи

У теоретичних підходах і дослідних методологіях, якими оперує сучасне перекладознавство, етнографія завжди була присутня і як суміжна дисципліна, і як метафора, що визначає невловиму складову процесу і результату перекладу – етнокультурний компонент значення. Творення значень як спосіб репрезентації інших культур в текстуальній тканині та стратегії і тактики перенесення цих значень на інший лінгвокультурний грунт стало предметом наукової уваги з 1980-х років і навіть зараз залишається у центрі перекладознавчих досліджень [67; 164; 97; 98; 99; 100; 101; 102; 82; 143].

Створення так званого насиченого етнографічного опису шляхом ведення етнографічного щоденника, збирання фольклорних даних, складання карт пам’яті та генеалогічних дерев, накопичення артефактів, що належать до певного етапу розвитку етноспільноти, проведення інтерв’ю уможливлює портретування етносу на певному етапі його існування в даному ареалі. Окрім цього, йдеться і про роботу з текстами. Звідси висновуємо, що етнографічні підходи лежать в основі процедури епістемологічного та етимологічного аналізу, які залучає Т. Шмігер з метою дослідження

глибинних шарів семантики та виведення на поверхню етнокомпонента семантики. Саме робота в полі, здійснена етнографами, переносить нас до розуміння постійно плинних умов перебігу перекладу як міжкультурної комунікації, коли периферія семантичного поля фразеологізма несполівано актуалізується та ірадіює призабуті значення, допомагаючи допитливому досліднику простежити мотивацію фразеологізма та, суто в термінах мовних ігор Л. Вітгенштайна, розщепити смислове наповнення фразеологізму та вивести назовні національно-культурний образ. Отже, вибудовується думка про культурологічну подібність як типологію еквівалентності в межах етнографічних підходів в перекладознавстві. Споглядаючи об'єкт – фразеологізм з гастрономічним компонентом – та інтерпретуючи крізь призму контексту культури, перекладач оперує у зоні біфуркації, де сам об'єкт дослідження починає ірадіювати призабуті смисли, і культура як відстань між першоджерелом і транслятом стає розмитою. Оскільки йдеться про значення, які у певний часовий проміжок перебували у центрі семантичного поля, складаючи його ядро, а потім, з розвитком лінгвокультури етносу, переміщувались на периферію семантичного поля, то переклад як міжкультурна комунікація в межах етнографічних підходів розглядається не тільки як комунікація вглиб, до прихованих смислових шарів, але й як комунікація реверсивна, назад у часопросторі, тобто так, як окреслено було М. Зеровим – Ad fontes! – Назад до джерел!

Логічним результатом залучення етнографічних підходів до перекладознавства стала екстраполяція терміна насичений опис (thick description) та наступне виковування за аналогією терміна насичений переклад, що залежить від контекстів – thick situated translation [67]. В залежності від системи контекстів та умов перебігу перекладу як міжкультурної комунікації, насичений переклад залучено у постколоніальних та феміністичних студіях, медичному та юридичному перекладі, процедурах перекладу для громад тощо. В кожному окремому випадку омовлення

голосів, що звучать в перекладі, говоримо про їхнє етнографічне портретування і про переклад як суспільно-культурну практику на потребу громади. Наразі польова робота включатиме й портретування перекладача як мовної особистості, оскільки в герменевтичному колі за перекладачем, так само як і за автором повідомлення тексту стоїть лінгвокультура його етносу. А це призводить нас до розуміння, що переклад фразеологізму з гастрокомпонентом невід'ємний від взаємодії не менш як трьох мов та культур – вихідної, цільової та перекладача. Тонкі кільця смислів складно переплітатимуться, оприявлюючи не тільки скопос як комунікативну мету породження тексту, так і телеос як настанову перекладача. Зустріч горизонтів знання перетворює перекладацьке поле на контекстуалізований дискурс, в термінах С. Бордо [75], а семантику фраеологізма на гібридну, чи так звану порогову, як про це йдеться П. Флінну [93; 94]. Водночас, така характеристика семантики уможливлює створення корпусів для глибшого пізнання національно-культурних образів.

Усвідомлення «Я» неуникно призводить до протиставлення «Я» та «Іншого», як про йдеться у постколоніальних студіях. Етнографічні підходи зосереджуються переважно на першому члені зазначеної дихотомії. Це призводить до глибокого зацікавлення питанням конструюванням національно-культурної ідентичності через пере-писування, пере-сотворення національно-культурних образів. Текстуальна тканина першоджерела омовлюється засобами мови-реципієнта, культура-реципієнт переконструює національно-культурні образи, асоціативний шлейф яких ресторує вихідну лінгвокультуру на певному етапі її розвитку, а також образ автора, як це закодовано в текстуальній семантиці тексту оригіналу. Це тим паче важливо, що у глобалізованому світі все частіше оприявлюється політика ізоляціонізму, а національні держави фактично є поліетнічними суспільствами, у яких культурна ревіталізація здійсненна саме завдяки все зростаючій ролі перекладу. Охоронна щодо мови та культури етносу роль

перекладу особливо потужно спрацювала в Україні, яка десятиріччями, в умовах лінгвоциду, зберігала маєстат рідної мови саме завдяки подвижницькій праці перекладачів. Про це висновуємо, комплексно оцінивши здобутки вітчизняних перекладознавців [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 20; 25; 27; 28; 29; 30; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 54; 55; 56; 57; 60; 61; 62; 63; 64; 65;]. В межах реконструкції національно-культурних образів розуміємо, що вибудовуємо відмінну від вже згаданої дихотомію, а саме: національно-культурний образ у протиставленні до національного стереотипу. Перший член цієї дихотомії уводить до національної літературної полісистеми [89; 90; 144], де в семантиці текстів, що складають її ядро, константами етносвідомості постають національно-культурні образи; натомість у світовому літературному каноні у семантиці прецедентних текстів часто закодовано викривлені уявлення про етноси, що призводить до виникнення стереотипів, завдяки яким посилюється меншовартість мов та культур.

У семантиці фразеологізмів з гастрономічним компонентом тісно переплетено константи етносвідомості, що й утворюють національно-культурні образи. Паремії, як різновид фразеологізмів, є яскравим прикладом того, як прецедентні висловлювання можуть піднімати культурний престиж нації, наново репрезентуючи у метатексті, на транснаціональному рівні, нарід та його ідентичність, у конотаціях, що і є, по суті, етнокомпонентом текстуальної семантики. Прикметно, що національна ідентичність може бути представлена у різних образах, побудованих на різних етноспецифічних конотаціях. До прикладу, згадаймо образи Канади, реконструйовані у перекладах українською мовою творів авторів-англофонів та франкофонів. Національна ідентичність може бути викривлена у етноспецифічних конотаціях, тоді стереотип стає знаряддям маніпуляцій у владному дискурсі. Так, фразеологізм з гастрономічним компонентом roast beef були плідно використано в романі Анрі Кулонжа (Henri Coulonges) «Шість сірих гусей»

(«Six Oies Cendrees», виданий 2003 року видавництвом Librairie generale francaise 300 с.) для створення викривленого національно-культурного образу англійців у часи Другої Світової війни у середовищі союзних військ та у спільноті неаполітанців з метою реалізації комунікативної стратегії образи. Перекладач використовує тактику адаптованого транскодування для відтворення семантичного параметру ідентичності – ростбіф.

Адаптація є маніпулятивною макрорівневою стратегією, яка реалізується також і задля створення вторинного дискурсу, наприклад, інтернет-спільнотою, яка пише сиквели популярних фентезійних творів, або ж переносить головних персонажів, часто – антагоністів, у середовище компютерної відеогри, впроваджуючи модель аудіовізуального міжсеміотичного перекладу, в термінах К. Райс та Р. Якобсона [129; 110]. Прикметно, що період до появи відеоігр створення вторинного дискурсу потребував міжсеміотичної репрезентації національно-культурного образу. Наприклад, Англії, коли англієць Дж. Толкієн створив світ Середзем'я та населив його як персонажами фольклорними, так і звичайними людськими героями, адаптувавши англійську мову під комунікативну ситуацію спілкування мешканців фентезійного світу, як між собою, так і з людьми. Або візьмімо американця Р. Желязни, який в текстуальній тканині «Хронік Амберу» уводить національно-культурний образ США як єдиної Тіні центру реального світу, Амберу, або так званого Бурштинового Королівства, яка гідна того, щоб стати на деякий час американцем [122]. Аудіовізуальна модель плідно спрацьовує [96], коли туристичні агенції пропонують віртуальні екскурсії черговою туристичною меккою навіть не встаючи з дивану, адаптуючи свій продукт до потреб цільової споживацької аудиторії. Прикметно, що гастротуризм у такому випадку радше збудить апетит до мандр та національних кухонь, ніж задовольнить бажання насолодитися смаколиками – у даному випадку образ не додасть цільовому читачеві / глядачеві смакових радощів. Йдеться не про іронію над консюмерізмом, а

про перекладацьку проблему потенціалу побудови національно-культурних образів, як про це пише Л. ван Дорслар [149; 150]. Термін «аудіовізуальний переклад» наразі уводить нас у царину породження та використання (потенційно комерційно успішного чи навпаки) інтерактивний компонент, який є національно-культурним образом, але наразі поданим мультимедійно. М. Фредді та М. Павесі [96; 125; 126], особливо суголосні з К. Райс та Р. Якобсоном, оскільки вважають, що мультимедійний національно-культурний образ – це представленність в межах однієї форми взаємодії різних знакових систем. При цьому складність семантики та аудіовізуальної архітектури такого образу примушує оцінювати значущість внеску кожної системи не як константу, а як перемінну величину. Взаємопроникнення вербального та невербального / мультимедійного компонентів спонукає нас до потреби у подальшому звернутися до питання гібридності семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом. Перш ніж заторкнути питання такої гібридності, залучимо семантичні моделі до нашого дослідницького інструментарію.

1.2.1. Семантичні моделі як інструмент перекладу фразеологізмів

Оскільки фразеологізм з гастрономічним компонентом, за яким – національно-культурний образ, може як стати частиною узусу, так і перейти до категорії застарілої лексики, варто увести до складного рівняння перекладу (якщо дозволите скористатися математичною метафорою) таку перемінну, як образ цільового читача. У такому випадку перекладач вирішує, чи адаптувати складний національно-культурний образ для аудиторії, яка споживатиме кінцевий продукт в реальному чи віртуальному середовищі, чи повести цільового читача за собою, на прогулянку в літературних лісах, де семантично непрозорі фразеологізми з гастрокомпонентом можуть

перетворитися на непролазні джунглі з ефектом когнітивного дисонансу. Семантичний потенціал у такому випадку або спричиниться до 1) обірваної комунікації в герменевтичному колі, 2) успішного подолання читачем культурних відмінностей як відстані між першоджерелом і транслятом, 3) експериментального перекладу, у якому будуть зацікавлені вузькі фахівці.

Прикладом першої опції є марна спроба донести семантичний параметр сакральності у католицькій молитві до індіанців-мешканців північних біляокеанських територій Канади та США, адже національно-культурний образ хліба насущного був абсолютно семантично непрозорим. Владний дискурс із застосуванням адаптації як маніпулятивної стратегії уможливив оприявлення семантично прозорого національно-культурного образу лосося, що призвело до успішного покатоличення представників зазначених племен. Ця історія, як відомо, навела Юдж. Найду на думку щодо важливості семантичного потенціалу як сукупності семантичних компонентів [120; 121]. Натомість третя опція відіграла значну роль, унеможлививши широку популярність серед пересічного читацького загалу експериментального перекладу І. Костецьким Сонетів Вільяма Шекспіра [172]. Звідси висновуємо, що когнітивні процеси в уяві цільового читача примножують або послаблюють семантичний потенціал національно-культурного образу, який лежить в основі семантики фразеологізма з гастрономічним компонентом. Наскільки активно відбуватиметься той чи інший процес, можливо дізнатися, якщо залучити семантичні моделі перекладу учених, що наслідували науковим здобуткам Юдж. Найди.

Йдеться про праці Е. Рош та Дж. Лакоффа [113; 133], у яких центральним терміном є прототип. Ядерність цього терміна тим більш важлива, що відкриває завісу над процесом споглядання та інтерпретації фразеологізма з гастрономічним компонентом цільовим читачем. Не маючи змоги співвіднести поверхневі семантичні ознаки з мотивацію такого фразеологізма, оскільки етимологічний аналіз потребує спеціального обсягу філологічного та фонового

знання, пересічний читач ідентифікує поверхневі семантичні ознаки, виходячи з власного горизонту знання, коли саме індивідуальний досвід заступить собою горизонт знання автора текста оригіналу. Цілісні поняття, або категорії, що визначаються індивідуальним досвідом, можуть спричинитися до того, що буде викривлено національно-культурний образ: межі мого досвіду є межами мого світорозуміння, за В. фон Гумбольдтом [107] в термінах феноменології. Отже, ядро та маргінеси цілісних понять не просто можуть поміняться місцями, але й спричинитися до семантичного перекладу як до реалізації необуквалістичного метапоетичного письма, про що читаймо у праці Л. Коломієць [26]. Ядро цілісного поняття, на думку Е. Рош, можна репрезентувати, називаючи найбільш типових представників, або так званих прототипових членів, категорії. Означуючи найбільш типових представників, або так званих прототипових членів, інтерпретуючи фразеологізм з гастрономічним компонентом, не наблизишся до асоціативного шлейфа національно-культурного образу, що стоїть за таким фразеологізмом, оскільки у сукупності такі прототипові члени не складуть набору семантичних ознак для його розуміння.

Якщо споглядати фразеологізм як ключ до розуміння культури Іншого, то семантика сценаріїв та фреймів М. Ваннерем та М. Снел-Горнбі [139; 140; 161;] може бути використана як інструмент портретування національно-культурних профілів. Це тим паче релевантно, коли в глобалізованому світі межі між національними культурами стираються, а емерджентно розподілене в межах етноспільноти культурне знання [85] стає завдяки англійській як lingua franca надбанням широкого загалу лише на поверхневих рівнях семантики.

Рецепція образу, який лежить в основі фразеологізму з гастрономічним компонентом, формує враження цільового читача від першоджерела. Сцени репрезентації такого образу в уяві цільового читача можуть повторно активізуватись, якщо індивідуальний горизонт знання розшириться набутим

досвідом. У такому випадку доцільно говорити про семантичний параметр інтертекстуальності, коли реверсивний когнітивний процес активізує попередньо сформовану сцену, тобто – спрацює фрейм, в термінах Ч. Філлмора. Сцена у такому випадку буде відігравати таку ж роль, як і прототип у теорії Е. Рош [91; 92; 133], зокрема, коли йдеться про фразеологізми з гастрономічним компонентом з культурною імплікацією, яка запустить фрейм миттєвого впізнання знайомого попередньо національно-культурного образа.

Відповідно до семантичної моделі Р. Ленекера [115], зазначені культурні імплікації можна потрактовувати як фігури, які розміщено у свідомості цільового читача на тлі, що становить собою культурні знання. Між фігурою і тлом – трігер у вигляді асоціативного шлейфа, який уможливить перспективу – для інтерпретації шляхом фокусування когніції на певному компоненті сцени, яким є етнокомпонент значення. Як саме спрацює тригер, залежить від того, як саме у семантиці фразеологізма з гастрономічним компонентом представлено національно-культурний образ.

1.2.2. Гібридність як ознака семантики фразеологізмів

Передвісником перекладознавчої теорії гібридності можна вважати аудіовізуальний текст як тип тексту оригіналу відповідно до класифікації К. Райс. З плином часу, у фокусі наукової уваги опиняється не тільки проект перекладацькго письма як метапоетичного феномену, а й питання транскультуралізму й транстекстуалізації, а отже, йдеться про переклад як про «мультилінгвальні переговори між спільнотами у наднаціональному (supranational) дискурсі, де немає лінгвістично нейтрального підгрунтя та де інтернаціоналізація концептів та уявлень є sine qua non. В результаті, йдеться про ідіосинкразію текстів, чия текстуальність підкреслено специфічна». Це

феномен подвійної етнічної самосвідомості, закодованої у семантиці, де фразеологізми з гастрономічним компонентом у динамічній моделі своєї семантики проходять шлях від утворення в усній народній традиції до писемного мовлення та знову – до усного слова, семантика якого тісно переплітається з візуальним супроводом у інтернет- або кіносередовищі (а часто – й у поєднанні цих параметрів, кінопродукції, створеній з використанням ШІ). Це шлях утворення мотивації зазначених фразеологізмів, який можна, екстраполюючи у царину перекладу фразеології афористичне висловлювання М. Снелл-Горнбі щодо гібридних аудіовізуальних текстів [139, с. 277], антонімічно перефразувати як створені усними для писемного мовлення – і навспак. Г. Готліб у своїй науковій розвідці малює траєкторію динамічної моделі семантики фразеологізмів в аспекті перекладу: від горизонтального лінійного руху (від вихідного письмового до цільового письмового тексту) до діагонального нелінійного руху (від вихідного усного до цільового письмового тексту). Перший випадок стосується дискурсу, вираженого через термін статичне вербальне середовище (яке знаходить втілення у друкованому тексті), тобто таке середовище є моносеміотичним. Другий випадок стосується дискурсу, вираженого через термін плинне середовище (яке знаходить одночасне втілення у множинності каналів комунікації з породженням гібридних текстів, наприклад, аудіовізуальних), тобто таке середовище є полісеміотичним.

Щодо нашого внеску до цієї траєкторії, того її відрізку, який ми щойно змалювали обставиною навспак, пропонуємо уточнити: від вихідного письмового до цільового усного тексту, або ж від вихідного письмово-візуального тексту, наприклад, коміксів чи реклами, до такого ж письмово-візуального тексту перекладу. Отже, йдеться про семіотичну складність як ознаку гібридності семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом, причому гібридність семантики фразеологізмів робить їхні

переклади, за Г. Готлібом, інклюзивними, якщо йдеться про полісеміотичність середовища, і ексклюзивними, якщо йдеться про моносеміотичне середовище.

Щодо спроможностей ірадіювати смисли у множинності варіантів перекладу, згадаємо принагідно думку Т. Шмігера, який вважає, що культура усного сприйняття надає більше можливостей для інтерпретації, ніж письмова культура [64], тому інтерпретаційна спроможність фразеологізмів з гастрономічним компонентом збільшується за рахунок етимологічного закорінення таких фразеологізмів у фольклор, тобто у часовіддалені для сучасного перекладача шари народної пам'яті, які зберегла для реципієнта XXI сторіччя усна народна творчість. В процесі трансляції культуроспецифічна інформація впливає на стратегії і тактики перекладу.

Зазначимо, що традиційно у Західній науковій традиції фразеологізми термінують ідіомами. У науковій розвідці Г. Готліба ключова дефініція розкриває досліджуваний об'єкт через обидва теміни. Зацитуймо: «… фразеологічна одиниця, чиє смислове наповнення не дорівнює сумі значень складових елементів». З цього випливає, що терміни фразеологізм, фразеологічна одиниця та ідіома дублюють один одного, та утворюють лінійку абсолютних синонімів. Отже, в нашій роботі вживання будь-якого члена з зазначеної лінійки уможливлює уникнення зайвих повторів.

При взаємопроникненні двох мовних систем, за допомогою перекладу трансформуючи аспекти одного тексту в інший, ми утворюємо гібридний текст. Тож в процесі перекладу в створенні мовного чи культурного гібрида виникає подієвість. Гібридність семантики оприявлює особливості культуромовного буття тексту.

Отже, динамічна модель семантики фразеологізма з гастрономічним компонентом є моделлю гібридної смислової структури, яка утворилась за допомогою перекладу. Фактично, у цьому третьому просторі (в термінах концепції «чистої мови» В. Беньяміна) семантика фразеологізму з

гастрономічним компонентом стає біфуркаційною зоною, де генеруються нові смисли. Згадаймо Дж. Лакоффа, який свого часу зазначав наступне: «… не всі мовці висновують одні й ті ж самі смисли з ідіом» [116, с. 451].

Г. Бгабга теж акцентує на міжпросторі відмінностей, коли йдеться про культуромарковану семантику: учений доводить, що третій простір це не окремий альтернативний простір, а міжпростір відмінностей: активних, постійних; чиї значення завжди динамічні [76, с. 167]. Гібридність семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом оприявлюється у так званій незавершеності простору семантичного поля, коли в процесі трансляції важать естетичні вподобання та настанова перекладача. Тож гібридність торкається питання розділення, розщеплення, реставрації та реконструкції смислів, а отже, й національної ідентичності, в просторі семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення. На противагу збереженню національної ідентичності постає проблемне питання розмивання етнокультурних меж в процесі трансляції, оскільки глобалізаційні процеси сприяють мультикультуралізму. Це призводить до необхідності переглянути традиційне уявлення про адекватність та еквівалентність.

Підсумовуючи цей підрозділ, зазначимо, що за допомогою гібридизації різноманітних видів культуромаркованої інформації розмиваються межі мов та культур, а отже, відбувається певна міжкультурна адаптація семантики фразеологізмів. Також підкреслимо, що гібридність семантики, яка є важливим фактором при перекладі фразеологізмів з гастрономічним компонентом, є по суті наслідком змішаної мотивації, у результаті йдеться про поєднання різних асоціативних шлейфів, форм інформації, які уводять вдумливого реципієнта до різних шарів різних лінгвокультур, а отже, особливої значущості в процесі трансляції набувають семантичні параметри ідентичності, інтертекстуальності, цінності, сакральності та досвідності.

У такий спосіб неможливо залишити поза нашим обговоренням питання нормативності української літературної мови як мови-сприймача. Проблема, яка стоїть перед перекладачами, полягає у наявності викривлених, зрусифікованих форм, які є наслідком багаторічної політики лінгвоциду. Цілеспрямоване нищення мови та культури нації називають лінгвоцидом.

Специфіка провладних маніпуляцій в царині мовної політикив Україні була грубим втручанням у розвиток нашої рідної мови впродовж віків, аж до настання Незалежності. Наразі внутрішня структура мови оговтується від політики придушення пізнавальної, комунікативної, інформаційної, та мисленнєвої функцій нашої мови. Це питання лінгвоциду та відновлення від нього засобами перекладу: переклад міноритарними мовами сприяє процесам лінгвістичної та культурної нормалізації, але є відбиттям асиметричних відношень із владою. Що врешті решт, на нашу думку, є першопричиною достойного представлення української мови на глобалізаваній мапі світу. Європейська Хартія наголошує на «важливості міжкультурного діалогу і багатомовності, а також захист і підтримка регіональних або міноритарних мов не повинні здійснюватися на шкоду офіційним мовам і необхідності вивчати їх», але задовго до появи Хартії перекладаючи, українські майстри красного письменства, навіть за політики лінгвоциду, прагнули відродити живу українську мову та розширювати горизонт знання українськомовного реципієнта, а паралельно, перекладаючи твори рідної літератури мовами народів світу, уводили кращі зразки української літератури до світового літературного канону, уможливлюючи знайомство з етноспецифічною семантикою фразеологізмів, що викристалізувалися на ґрунті національної української культури.

Концептуальна сітка, в термінах С. Баснет [69; 70; 71; 72], є формою репрезентації семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом у вигляді культуромаркованих смислів, переклад уможливлює вибудову такої сітки у процесі трансляції як культурного коду, і у такий спосіб

вербалізуються риси етноменталітетів. Отже, у семантиці фразеологізмів з гастрономічним компонентом, яка оприявлюється в процесі трансляції, українська культура представлена на перекладацькому полі словника у глобалізованому світі.

1.3. Двомовний словник як перекладацьке поле трансляції фразеологізмів

Перекладач вважається центральною фігурою перекладацького поля, яке формується на перетині літературних полісистем [18]. Запорука успіху перекладу полягає у знайомстві читача з культурними кодами іншої лінгвокультури, з ментальністю іншого етноса, коли стираються межі між «Я» та «Іншим» у гібридності семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення, оскільки обидва члени дихотомії опиняються в межах сцени, яку і профілюють, оскільки є суб'єктами перекладацького поля.

Хоча така діяльність наразі оцінюється крізь призму соціокультурної теорії перекладу, сам соціум сприймає діяльність перекладачів як щось природнє, а майстерність майстрів красного письменства призводить до того, що зустрічаються горизонти знання автора та цільового читача, і образність фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення починає сприйматися як щось рідне та знайоме. В межах англо-українського словника фразеологізмів транслюються культуромарковані знаки доби, якими є фразеологізми, це не тільки інтерлінгвальний, а й інтерсеміотичний переклад, в термінах Романа Якобсона [110].

Важить також і взаємодія регістрів та питання формації дискурса, тому що в процесі трансляції аналізованих фразеологізмів може здійснюваатися перемикання між регістрами з метою відродження призабутої розмовної лексики, адже за перекладачем у герменевтичному колі стоїть і його рідна культура. Вертикальний контекст та його інтерпретація, з одного боку, а з

іншого – система контекстів, у якій формувався творчий метод перекладача [169], а також представленість української мови як мажоритарної на теренах України та міноритарної на світовій арені – усе це потребує оприявлення охоронної функції перекладу в процесі трансляції фразеологізмів з гастрокомпонентом значення, які репрезентують собою входження іншої культурної інформації в систему нашої лінгвокультури в процесі трансляції.

Зазначимо, що крізь призму соціокультурної теорії перекладу виникає необхідність враховувати в нашому дослідженні перекладача як мовну особистість, перекладача як автора вторинного мімезису, перекладача як суб'єкта, що має певну настанову та який дбає про виражальні можливості української мови та представленність українського культурного капіталу на бізнесовій арені, яка наразі є вкрай глобалізованою.

В інший спосіб, перекладацьке поле можна термінувати зоною перекладу, в межах якої інтерпретація означає взаємодію та емерджентне перерозподілення культуромаркованих смислів, перерозподіл також і культурного капіталу. Зона перекладу є метафорою на позначення характеристики простору, визначеного процесом перекладу. Діяльність перекладача та семантика фразеологізмів з гастрономічним компонентом значення визначаються тоді в термінах дифузності, біфуркальності, поліморфності та гібридності.

Термін зона перекладу як спосіб переосмислити термін «зона контакту» [127]. Йдеться про «соціальні простори, де різні культури зустрічаються, стикаються і борються одна з одною, часто в дуже асиметричних відносинах домінування і підпорядкування, таких як колоніалізм, рабство або їх наслідки, які сьогодні спостерігаються по всьому світу» («Трафік значень: переклад, зараження, інфільтрація».

Емілі Аптер розширила та поглибила напрацювання М. Пратт в термінах проблематики політики перекладу, прагматики взаємодії перекладача та замовника і реципієнта, технологій перекладу та оцінки якості

перекладу, виконаного за допомогою технологій. Зона перекладу перетворюється наразі на так звану «широку інтелектуальну топографію, яка не є власністю однієї нації чи аморфним станом, пов'язаним з зоною критичного залучення, що поєднує літери «l» і «n» у словах trans**L**ation (переклад) і trans**N**ation (транснаціональність) [70]. Метафору соціокультурний простір використовують Д. Фоларон та Г. Шрів [95], а також Вісваната, Котарі, Ш. Саймон, Е. Гентцлер, М. Кронін та М. Вольф [160; 114; 84]. Ф. Моретті та Б. Мовчан акцентують на метафорі еволюції та переміщення, коли йдеться про стратегії і тактики соціокультурного перекладу фразеологізмів у книзі .

Охоронна функція перекладу означає в перекладацькій зоні просування, оживлююче, ресторуюче та архіологічне, в термінах С. Караванського та Е. Гроссман [21]. З позицій концепції перекладацького методу, можна визначити також позиціонування перекладача в дискурсі, вектори його перекладацьких рішень тощо [170].

Розуміємо, йдучи за М. Іваницькою, поняття англо-український словник фразеологізмів як перекладацьке поле, потрактовуючи даний феномен «як соціокультурний простір на перетині лінгвокультур та літературних полісистем оригіналу й перекладу, у його становленні – в діахронному ракурсі, та на сучасному етапі, в межах якого, з огляду соціокультурний контекст, відбувається діяльність перекладача. Перекладач К. Баранцев є центральною фігурою перекладацького поля, де встановлюються різнорівневі дискурсивні зв'язки. Вплив перекладача на розвиток міжкультурних взаємин Великої Британії та України залежить від системи контекстів та його настанови, а також творчого методу. Етноменталітет та картини світу наших народів теж приймаються до уваги. Ми суголосні з М. Іваницькою, яка визначає перекладача як гравця перекладацького поля, що має певний капітал і реалізує його задля літературного трансферу.

Без сумніву, рецепція іншокультурної семантики постає як всотування лінгвокультурами, англійською (вихідною) та українською (сприймаючою), сукупності результатів культурно-мовленнєвої, релігійної, та побутової діяльності соціумів, а також як рефлексія над етноменталітетами. Перекладацький простір, це по суті, етнокультурний простір, зустріч двох лінгвокультур та подальше існування результатів цієї зустрічі у картинах світу, а також у емерджентно розподіленому культурному знанні в свідомості тих, хто належить до різних соціальних прошарків суспільства, в термінах Д'Андраде та Саїда [85; 134]. Таке поле включає як існуючі, так і потенційно можливі культуромарковані смисли, а формою їхнього зберігання у етноменталітетах є в тому числі й фразеологічна система. Картина світу постає як всеохопний, так і індивідуальний образ світу. Будь-який письменник є представником певного етнокультурного угрупування, яке впливає на формування та розвиток його свідомості. Саме тому простір перекладацького поля є сценою, яку розглядаємо на перетині когнітивного, функціонального та культурного підходів у перекладознавстві. У структурі перекладацького поля профілюються культуромарковані ситуації, в термінах Ленекера та Стоуквела [141; 142], вирізняються функціонально значущі одиниці перекладу та типи тексту оригіналу, в термінах К. Норд, Г. Вермеєра, К. Райс [131], актуалізуються семантичні параметри в семантиці культуромаркованих одиниць, в термінах Т. Шмігера, формується семіотичне згущення, в термінах А. Приходько, яке є репрезентацією культурних кодів, в термінах Мізіна, культурним осередком, відтвореним в процесі трансляції семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом.

Дослідження семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом в межах перекладацького поля уможливлює аналіз культуромаркованих смислів, перерозподіл яких в свідомості членів етнокультурних соціумів, в свою чергу, спричинюється до трансформації етноментальності [21; 22]; «… фразеологія української мови зберігає

багатоаспектну інформацію про етнос, його унікальну культуру, побут, звичаї та обряди, ідеали, мораль, підтверджує самодостатність і локальність народного мовлення. Вивчати фразеосистему мови неможливо без залучення всіх фразем, які побутують в окремих ареалах. В умовах наслідків процесів індустріалізації та урбанізації, що спричинили екологічні катастрофи, маємо втрати чи трансформації мовно-культурних територій» [22]. Метамовна свідомість перекладача визначає актуальні стратегії і тактики, а також завдання через переорієнтацію на креативну подію вторинного мімезису, заглиблення у детальний, повний опис окремих асоціативних шлейфів, що уводять до певного етапу розвику лінгвокультури та формування етноменталітету, до розуміння фразем суміжних і дистантних зон, до формування лінійок синонімів та виявлення гастрокомпонентів, які уможливлюють створення таких лінійок синонімів та аналіз виражальних спроможностей англійської та української мов. Перекладацьке поле уможливлює розуміння того, що семантика фразеологізмів з гастрономічним компонентом – це вбудованність у культурні коди, що не існують окремішньо, а складно переплітаються та взаємодіють в процесі оприявлення семантичних параметрів під час події перекладу. Таким чином, фразеологічний словник як перекладацьке поле не тільки зберігає, а й творить нові культуромарковані смисли.

РОЗДІЛ 2
ОЦІННА СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ

2.1. Особливості відтворення семантичного параметру цінності

Культура має величезний вплив на наші звички, культурні цінності знаходять своє відображення в мові етносу. Відтворення в англо-українському напрямі перекладу фразеологізмів з гастрономічним компонентом є зустріччю двох культур, двох менталітетів. Мовні та позамовні чинники спонукають вдумливого перекладача до заглиблення у параметри культуромаркованої семантики, як їх перераховує Т. Шмігер [64]. Увага до семантичного параметру цінності є способом збереження етнокультурної складової національної ідентичності народу, прагненням перекладача зрозуміти та представити цільовому читачеві етноменталітет, збагатити тезаурус, встановити спільний горизонт знання, суміщаючи досвід етносу першоджерела та перекладу. «В аналізі архетипів української культури важливе значення належить архетипу етичної цінності вільної особистості».

На першому етапі дослідження методом суцільної вибірки сформувавши корпус фразеологізмів з гастрономічним компонентом, ми можемо на другому етапі потрактувати їх як в термінах функціоналістського підходу крізь призму концепції О. Гришко [8], як спосіб вербалізувати риси ментальності етносу, які у вигляді культурних кодів оприявлюватиуться в процесі трансляції. Ми походжуємось з тезою О. Гришко щодо визначення етноментальності: «Етноментальність – це спосіб світовідчуття етнічної спільноти, що виражається в системі емоційно-ціннісних орієнтирів, морально-етичних переконань, етнокультурних традицій і мотиваційно-вольових актів, об’єктивованих в категоріях і формах національної мови» [8,

с. 51], і йдемо далі, визначаючи семантику фразеологізмів з гастрономічним компонентом як етноментальну структуру, що в когнітивному аспекті веде до способів та особливостей вербалізації певного концепта, а у емотивно-оцінному аспекті допомагає заглибитися у конотації, що породжуються у процесі трансляції досліджуваного різновиду фразеологізмів. На третьому етапі перекладознавчого аналізу ми залучаємо етимологічний та етнографічний аналіз, що веде до розуміння створюваного фразеологізмом асоціативного шлейфа (в термінах В. Некряч та В. Чалої [42]) та уможливлює розуміння типу актуалізованого параметру семантики (за класифікацією Т. Шмігера).

На четвертому етапі дослідження ми зосереджуємось на стратегіях (макрорівень перекладу) і тактиках (мікрорівень перекладу), які в процесі трансляції уможливлюють динаміку семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом, оскільки йдеться про зіткнення культурних кодів у процесі перекладання. Фразеологізми з гастрономічним компонентом значення репрезентують в процесі трансляції зустріч двох етноменталітетів та лінгвокультур, вихідної, англійської, та цільової, української, уможливлюючи пошук у семантиці фразеологізмів культуромаркованих елементів значення, розуміння якого неможливе без глибокого розуміння перекладачем вертикального контексту та фонових знань. Четвертий етап дослідження здійснюється з розумінням динамічних процесів у семантиці фразеологізмів з гастрономічним компонентом крізь призму концепції семантичної інтерпретації ментальних феноменів Г. Шпета [43]. Фактично, інтерпретація дійсності як продукта взаємодії культурно-історичних закономірностей утверджує семантику аналізованих фразеологізмів в процесі трансляції як джерело метанаціональних та метаособистісних культурних смислів, які лише креативним зусиллям перекладача під впливом його настанови та творчого метода (згідно концепції І. Каширіної) перетворюються на елементи текстуальної семантики, що або поведуть

цільового читача до чужого лінгвокультурного ґрунту, або пересадять насінину чужого етнокультурного смислу на ґрунг лінгвокультури-сприймача.

На п’ятому етапі, аналізовані фразеологізми можна, услід за О. Гришко, визначити, як лінгвокультуреми двох основних типів, лінгвоідеологеми та лінгвоаксіологеми [8, с. 51], до яких на нашу думку, варто додати окремішній різновид лінгвокультуреми – стереотипіземи, що є способом відтворити стереотипізовані уявлення англійців про інші етнокультури. Принагідно зазначимо, що розуміння фразеологізмів з гастрокомпонентом здійснюється з урахування специфіки аналізованого компонента з опертям на експертну думку, яку ми представляємо у вигляді посилань на референційні джерела [184; 185; 186; 187; 193].

Зосереджуючись на семантичному параметрі цінності, перекладач, по суті, декодує семантику фразеологізму з гастрономічним компонентом як засобу фіксації ментальної ідентичності нації. Якщо мова – то дім буття нації (В. фон Гумбольдт [107]), то фразеологізм з гастрономічним компонентом постає етнолексемою, що допомагає зрозуміти одну з головних спільних рис менталітету англійців та українців – любов до рідної домівки, причому sweet homely home – це фразеологізм, що має змішану мотивацію і є вбудованим у два антропометричні культурні субкоди, а саме субкод соматичний та субкод гастрономічний. Вбудованність у код ми розуміємо, виходячи з напрацювань Західної школи перекладу [74; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 96; 97; 99; 100; 101; 102; 103; 104; 108; 115; 132; 136; 137; 139; 140; 145; 146; 147; 147; 148; 149; 150; 151; 152; 153; 154] як культуромарковане смислове наповнення думки та спосіб подання у певній формі цього смислу в системі певної лінгвокультури. В процесі трансляції вбудованність наведеного вище у якості прикладу фразеологізма у гастрономічний субкод збережеться, однак, із застосуванням на мікрорівні перекладу смислового розвитку, побудованому на прийомі додавання, соматичний субкод домінуватиме. Перекладаємо, оприявлюючи

українську ментальність: відчувати солодку тугу за рідною домівкою. Таке змішування кодів є підтвердженням динаміки семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом у процесі трансляції, а також говорить на користь гібридності такої семантики, оскільки йдеться про взаємодію або зіткнення етнокультуних субкодів у процесі перекладання.

Така риса етнічної ментальності, як прагнення оживлювати, персоніфікувати неістоти, лежить в основі асоціативно-термінальної мотивації фразеологізмів з гастрономічним компонентом. До прикладу візьмімо milk of human kindness, в перекладі – співчуття і доброта. Цей фразеологізм, перш ніж увійти до узусу, був авторським, фактично, це ептонім, тобто крилате слово, з Шекспірового «Макбета» [181, с. 125-128], а отже, оскільки йдеться про часовіддаленність оригінального твору, мотивацію й семантичний параметр цінності фразеологізма затінено. Про неперечну особистість В. Шекспіра, яку наразі можна вважати справжньою «культурною метафорою», читаймо у науковій розвідці Н. Торкут [57]. Перекладач К. Баранцев, прагнучи пересадити насінину етнокомпонента на інший лінгвокультурний ґрунт (в термінах С. Баснет та А. Лефевера), звертається до багатства синоніміки української мови як цільової, застосовуючи на мікрорівні перекладу тактику смислового розвитку, побудовану на уведенні парних синонімів. Порівняймо, як вплинув на переклад цього фразеологізма творчий метод інших українських перекладачів Шекспірового «Макбета»: Пантелеймон Куліш використовує заміну частини мови, замість фразеологізма з метафоричним переосмисленням, побудованим на персоніфікації, молоко людської доброти, ужито метафоричний епітет-прикметник молочний людською добрістю. Відбувається переосмислення образності, а отже, й заміна мотивації в процесі трансляції, коли від античної традиції, з якою був добре обізнаний В. Шекспір, з її міфом про життєдайне молоко кози Амалфеї, яким було вигодовано малюка Зевса, акцент зміщується на контраст, побудований на

антонімах: молочний (сповнений надмірної доброти) зіштовхується з Ти маєш честолюбство, та не маєш, // Йому на поміч, на послугу, злости. Це алюзія на шлях, яким Джеймс Перший Стюарт йшов до трону, адже, попри усе честолюбство, юність майбутнього короля Англії і Шотландії затьмарена необхідністю чекати, підкоряючись своїм радникам-кальвіністам, поки нарешті відійде у засвіти Єлизавета Перша Англійська. Історія залишила нам чимало свідчень про спокійну, незлостиву, вдачу короля, а також і про його честолюбство, яке, як полум'я, завжди жевріло в серці короля (спадкова риса для династії Стюартів). Тодось Осьмачка залишив нам переклад ептоніма, що одразу навертає на думку про експерименти у дусі барокової традиції у поетичному перекладі: … молошний вельми ти на добрість людську, // і найближчої тропи не вхопиш. Експериментуючи з формами, Тодось Осьмачка прагне відтворити евфуїстичність ідіостилю В. Шекспіра, граючи смислами, зіштовхує образи з протилежною оцінною семантикою, водночас, ресторує призабуті форми, впроваджуючи стратегію перекладання, яку С. Караванський називає мовною археологією [170]. 1940 року Юрій Корецький перекладає аналізований фразеологізм з гастрономічним компонентом наступним чином: … милосердя молоком ти надто повний, і не підеш ти // На шлях найближчий … Іронія наразі побудована на гіперболі, відбувається смисловий розвиток, оскільки доброта стає чинником милосердя, яке так несхвально оцінено леді Макбет (саме з її монологу узято аналізований ептонім).

Зупинімося окремо на прикладі bubble and squeak (або bubble-and-squeak). У перекладі К. Баранцева – 1) м'ясо, піджарене з капустою. Персоніфікуються гастрокомпоненти, які, ніби істоти, надувають щоки та верещать. У перекладі деметафоризація знімає образність. Друге значення цього фразеологізма у перекладі передано так: пиха, пустий гонор. Як бачимо, перекладач уводить парні синоніми для збереження синтаксичної

структури однорідних членів синтагми, фактично, емфазу побудовано на вживанні плеоназму.

Така риса етнічної ментальності англійців та українців, як любов до природи, до рідної землі, яка є однією з найбільших цінностей, також оприявлюється в процесі трансляції фразеологізмів з гастрономічним компонентом шляхом порівняння на основі персоніфікації: deaf nut – у перекладі К. Баранцева горіх з гнилою серединою; план, задум, проект, приречений на невдачу; невигідна спекуляція. У перекладі деметафоризація позбавляє цільового читача знайомства з особливостями етноменталітету англійців, можливо, перекладацьке рішення обґрунтовується затіненою мотивацією. Аналогічний приклад – фразеологізм cold pig, його К. Баранцев перекладає 1) бризки холодної води (коли будять того, хто спить); 2) бризкання холодною водою на сплячого (щоб розбудити його). Для українськомовного реципієнта гастрокомпонент pig одразу актуалізує фразеологізм підкласти свиню, і там і там – сема підлий учинок, але мотивація неочевидна, хіба що згадується жорстока середньовічна розвага паризьких студентів, які ворогували з церквою, не бажаючи дотримуватися приписів щодо деяких з Десяти заповідей, постування та зосередження на науці замість шинка та веселої компанії. Тоді школяри шукали, де містом бродять свині, що належали паризьким монастирям, та інколи прив'язували до хвоста тваринкам жмути паклі, яку підпалювали, щоб свині з диким вереском мчали нерозбери дороги. Історія скінчилася 1311 року, коли свиня, що мчала, не розбираючи шляху, на смерть збила сина короля Людовіка VI Товстого, як результат, король указом заборонив відгодовування свиней сміттям на вулицях Парижа. Гастрокомпонент свиня розширює обсяг словникового гнізда у фразеологізмі blind pig – у перекладі К. Баранцева таємний шинок, тобто підпільна реалізація спиртних напоїв. Вочевидь, йдеться про вторинну номінацію на основі метафоричного перенесення, поряд наводиться ще один фразеологізм: blind drunk – п'яний як хлющ, де

доместикація уможливлює прозору асоціативно-термінальну мотивацію, прозора семантика для українськомовного реципієнта: хлющ – це злива, яка сильно періщить, і п’яниця вливає у себе потоки алкоголю.

Розглянемо приклад: milk and honey. Цей фразеологізм є частиною вислову The land flowing with milk and honey. У перекладі відбувається реметафоризація, оскільки замість honey образність відроджується на іншому лінгвокультурному ґрунті за допомогою питомо українського гастрономізма кисіль: молочні ріки, кисилеві береги. Прагматично зумовлена лексико-граматична трансформація, у розумінні якої ми йдемо за концепцією М. Караневич [22], допомагає реалізувати на мікрорівні трансляції стратегію лінгвокультурної адаптації, при цьому спостерігаємо переведення до підтексту топоніма земля, що сприяє застосуванню конкретизації, а замість дієприкметникового звороту перекладачем побудовано синтаксичний паралелізм, фактично, в термінах А. Лепетюхи [34], йдеться про спробу перекласти із розбудовою синтаксичних синонімів. При цьому йдеться про розбудову градації, яку увиразнено вживанням граматичної форми третьої особи множини (рікИ, берегИ). Прикметно, що одночасно із семантичним параметром цінності оприявлено і семантичний параметр інтертекстуальності, оскільки йдеться про полілог авторів, мов та культур у герменевтичному колі перекладацького поля аналізованого словника. Фактично, йдеться про розгортання полілогу в межах своєрідної рамкової конструкції: від давньогрецької міфології до В. Шекспіра й від Біблії до українського фольклору (кисилеві береги та молочні ріки є частотним фразеологізмом для української народної казки для створення топосу місця подій).

Наведемо ще один приклад: фразеологізм з гастрономічним компонентом milk and roses, який у перекладі К. Баранцева представлено так: кров з молоком. Троянда є важливим символом для Великобританії, це геральдичний символ династії Тюдорів. Також це квітка, що нагадує про

чесноти Діви Марії, а якщо заглибитися у споглядання античної символіки, згадаємо богиню кохання Афродиту, яка вколола ногу гострим камінцем під час прогулянки і з її крові народилася прекрасна квітка, троянда. Прикметно, що образ крові став частиною затіненої модусної мотивації фразеологізма, натомість молоко, як життєдайна рідина, що теж уводить нас до античності, більш прозорий та зрозумілий для українців образ. Образність розвивається у фразеологізмі з гастрономічним компонентом plum, який, на жаль, втрачено при перекладі, оскільки перекладач К. Баранцев застосовує деметафоризацію, прийом опущення та смисловий розвиток: the bloom (або blue) of the plum, у перекладі свіжість, краса, чари молодості, відбувається опущення гастрокомпонента.

Розглянемо приклад фразеологізма з гастрономічним компонентом, пропозиційно-диктумна мотивація якого, метонімічна за своїм характером, є затемненою. Йдеться про фразеологізм make cheeses. Якщо актуалізується його перше значення, то переклад здійснено із застосуванням деметафоризації, зняття образності побудоване на застосуванні дефініції як тактики перекладу: вид гри, в якій дівчатка швидко присідають після кружляння так, щоб спідничка набула форми дзвіночка. Гастрономічний компонент замінено флористичним, причому метонімічний різновид мотивації частково компенсовано флоронімом дзвіночок; у демінутивній формі іменника розпізнаємо форму дзвоника, округлого знизу, але такого, що звужується догори. Кругла форма споріднює дзвіночок із головкою сиру, але сама мотивація англомовного фразеологізма є вкрай непрозорою, що свідчить про закоріненість у часовіддалені шари британської культури. Якщо актуалізується друге значення фразеологізма, то переклад здійснено із застосуванням стратегії реметафоризації, побудованій із застосуванням тактики смислового розвитку. Очуження відбувається із одночасним рекурентним рухом у семантиці фразеологізма, оскільки смислове наповнення має асоціативний шлейф, що штучно навертає

українськомовного цільового читача до того шару лінгвокультури, коли французька мова отримала статус мажоритарної як мова дипломатії та мова повсякденного спілкування вищих прошарків суспільства: робити реверанси (етим. фр. faire des front- ages).

Розглянемо оприявлення такої ціннісної риси менталітету англійців та українців, як індивідуалізм. Семантичний параметр цінності досліджуємо вчергове за допомогою фразеологізма з гастрономічним еомпонентом. Зосередимося на динаміці семантики фразеологізма every cook praises his own broth. У перекладі гастрономічний компонент реметафоризовано, замінено зоонімним компонентом: кожний кулик своє болото хвалить, кожний кулик до свого озера звик, кожна лисиця свій хвостик хвалить.

Цікаво, що переосмислення образності не виключає сему рідке середовище: порівняймо вариво broth, озеро і болото. Наявність у лінгвокультурі-сприймачі аж трьох еквівалентних першоджерельному фразеологізмів підтверджує інтерпретаційну спроможність гастрокомпонента broth. Вважаємо, що образний компонент-зоонім лисиця свідчить про використання стратегії одомашнення, оскільки реметафоризація здійснюється з уведенням образа лисички як питомого елемента українського фольклору.

Наведемо ще один приклад: cake is dough. Йдеться про ще один ептонім В. Шекспіра з «Приборкання норовливої», у перекладі К. Баранцева читаємо: (заст.) безнадійна, пропаща справа; надії не здійснилися, справа не дала бажаних наслідків . Уведення до структури фразеологізма з гастрономічним компонентом безособового займенника one у присвійному відмінки засвідчує, в термінах когнітивної граматики Г. Ленекера та П. Стоуквела, прагнення відгородитись від проблем, з якими стикається інша людина. Прикметно, що у перекладі інтерпретаційний потенціал фразеологізма з гастрономічним компонентом спонукає до мовної гри (в термінах Л. Вітгенштейна), оскільки можна побудувати фоносемантичну паронімійну ігрему пропаща справа – пропаща страва, або ж тістечко – тісто,

що може засвідчити про наближення концептуальних картин світу англійців та українців та зближення горизонту знання англійців та українців.

Звернімось до наступної ціннісної риси ментальності англійців та українців, що своєрідно корелює у динаміці семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом. Йдеться про старанність і точність. Розглянемо приклад: what is sauce for the goose is sauce for the gander. У перекладі: мірка, з якою ми підходимо до одного, повинна застосовуватися і до іншого; як у лісі гукнеш, так і відгукнеться; який стук, такий грюк. У перекладі гастрокомпонент опускається, натомість доместикація побудовагна із вживанням алтерації.

Наведемо ще один приклад: after dinner (comes) meat (або mustard) або after meat (comes) mustard, у перекладі К. Баранцева – все добре у свій час, або ж, дорога ложка до обіду. Отже, це зразок пропозиційно-диктумної мотивації, асоціативний шлейф уводить цільового читача до суворих правил подання страв, застільного протоколу, який було сформульовано вже на час 16 сторіччя при королівському дворі Франції: фр. la moutarde aprés le diner. Звісно, коли усе з'їли, нонсенсом є подання на стіл або основної, найбільш поживної, м'ясної, страви, або ж спеції до неї. Точність у слідуванні обідньому протоколу в українському перекладі зберігається, образність побудовано на уведенні артефактного культурного антропологічного субкоду, оскільки ложка свого часу вважалася цінним кухонним приладдям, її розташовували поряд з головою роду, що сидів на почесному місці, часто – розташованому вище рівня інших за столом – щоб така поважна особа могла першою покуштувати страву, узявши собі найкращий шматок. Звідси – фіксація англійською лінгвокультурою ще двох фразеологізмів з протилежною оцінною семантикою: below the salt versus above the salt. Наведемо приклад: to sit above the salt, тобто, у перекладі, 1) сидіти на чільному, почесному місці за столом; на покуті; 2) займати високе становище в суспільстві. За старим англійським звичаєм сільницю ставили

на середині столу, знатних, почесних гостей садовили на покуті, а незнатних – в кінці столу. Ця пара фразеологізмів засвідчує динамічний процес антонімії у семантиці фразеологізмів з стрижневим гастрономічним компонентом сіль. Якщо особа за столом має високий статус, то обіймає чільне місце, що може бути й вище рівня пересічних членів родини; якщо ж статусність нівелюється, то місце такої особи – на нижньому краї столу. Прикметно, що й ложка була своєрідним статусним артефактом, і якщо виготовлено її з найпростішого матеріалу, деревини, то й власник її не може похизуватися високим соціальним положенням, що й відображає фразеологізм, закорінений у застільний етикет славетного Кембриджського університету: wooden spoon – останнє місце у змаганні. На іспиті з математики у Кембриджському університеті давали студенту «винагороду» – дерев'яну ложку у подарунок як символ найнижчих академічних здобутків. Порівняймо з Нобелівською премією навпаки, яка носить назву Ігнобелівської. Доходимо висновку, що статус математиків англомовна лінгвокультура в процесі свого розвитку незмінно відображає як такий, що є керованим жорсткими соціальними нормами і правилами.

Гірчиця та сіль як гастрокомпоненти фразеологізмів допомагають дослідити англійську лінгвокультуру на часовіддаленому етапі, коли як спеції, так і сіль були дорогим товаром; мова це ставлення акцептувала й зберегла у семантиці таких фразеологізмів: (to be) mustard at something, у перекладі – бути вправним у чомусь, добре знати щось; або в інший, синонімічний, спосіб: (to be) worth one’s salt – корисний, придатний, що відповідає призначенню, виправдовує себе. Для українців такий гастрокомпонент втрачено, хоча цінність солі відображено у назві галактики: онім Чумацький шлях якраз і зафіксував у народній пам’яті нашого народу складний, довгий та сповнений ризиків шлях чумаків за сіллю, коли довго місили пил доріг чумацькі вози, у які було впряжено витривалих волів.

Розглянемо фразеологізм to spoil the broth for a ha’porth (або a halfpennyworth) of salt. У перекладі К. Баранцева втратити або зіпсувати щось цінне через дріб'язкову економію. Динаміка семантичного процесу засвідчує, що на наступному, ближчому до сьогодення, етапі розвитку лінгвокультури англійців, цінність солі знижується, натомість незмінною залишається точність у членуванні дійсності. Образність втрачено в процесі трансляції, деметафоризацію побудовано на смисловому розвитку та прийомі додавання.

Продовжуючи ілюструвати застільний протокол за допомогою фразеологізмів з гастрономічним компонентом, наведемо приклад формули ввічливості, зафіксованої етнолінгвокультурою. Йдеться про фразеологізм bread-and-butter letter. К. Баранцев перекладає, знімаючи образність та компенсуючи її відсутність на мікрорівні трансляції тактикою перекладу, яка називається дефініція: лист, написаний після відвідання когось, з висловленням подяки за гостинність. Вочевидь, інтеграційно-порівняльна мотивація є перекладацькою трудністю, що примушує задуматися над відносинами еквівалентності та адекватності, а також функційною відповідністю перекладеного фразеологізма оригіналові. Українці традиційно дякують за хліб-сіль, отже, висновується версія письмова подяка за хліб-сіль. Смисловий розвиток, прийом додавання та компенсація при заміні образності допомагають зорієнтувати цільового читача, переклад є семанично прозорим. Стрижневий гастрономічний компонент bread є тим, що допомагає розвивати семантику фразеологізмів на сучасному етапі розвитку англійської лінгвокультури. Зафіксовано вживання такого компонента як частину фразеологізма на позначення особливого статусу – частини архітектури бренда. Наведемо приклад: ABC girl – офіціантка в лондонському кафе, яке належить компанії Aerated Bread, що спеціалізується на випіканні аерованого хліба. Переклад здійснено із застосуванням декомпресії, залучено тактику дефініції. Прикметно, що виникає певна амбівалентність в межах

самої англійської лінгвокультури, адже асоціативний шлейф уводить не тільки до імені бренда, а й до назви знаменитого роману Агати Крісті, Королеви Детективу – “ABC Murders”.

Семантичний парамер ціннісності оприявлюється й у такій спільній для англійців та українців рисі менталітету, як підвищена емоційність / чутливість. Розглянемо крізь призму перекладу фразеологізм з гастрономічним компонентом the baron of beef. У перекладі образність, побудовану на модусній мотивації, знято, на макрорівні перекладу помітна орієнтація на цільового читача: товстий філей. Також втрачено фоносеманичну ігрему: за принципами римованої номінації, характерної для діалекту кокні, мешканців бідних портових районів Лондону, baron на основі фонетичної співзвучності заступає собою оригінальне sirloin – філей, переосмислене в процесі творення ігреми як соціальний титул «сер», і далі – до поважного аристократичного титулу. Шляхом подолання труднощів при перекладі аналізованого фразеологізма з гастрономічним компонентом, на нашу думку, могло б стати застосування аристократичного титулу король: наприклад, король серед філею, або й філей кінг-сайз, що цілком зберігає сему найтовстіший й доносить до цільового читача позитивну оцінну семантику, таку ж, як у стертого соціального титулу пан голова – з перекладу Л. Українки гоголівських «Вечорниць на хуторі, поблизу Диканьки».

Емоційна оцінна семантика оприявлюється й у фразеологізмі з гастрономічним компонентом dame Partlet. Модусна мотивація непрозора, оскільки йдеться про часовіддалений твір Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання», у якому фразеологізм вживається у значенні куріпка. Але на іншому етапі розвитку лінгвокультури семантика фразеологізма розщеплюється, приростає конотація стара / стара жінка, що збільшує важливість емотивно-оцінного компонента значення. Оприявлюється семантика іронії. Прикметно, що за часів Дж. Чосера соціальний титул дама міг належати представниці заможного середнього класу, зокрема, жінці-

членкині гільдії, тобто, у сучасних термінах, заможній бізнес-леді. Амбівалентність перекладу виникає через зіткнення лінгвокультурних кодів, оскільки для української лінгвокультури як сприймаючої характерно називати лексемою стара не тільки літню жінку, а й дружину чи навіть мати. При цьому застосовується комунікативна тактика зниження статусу співбесідника. Наприклад, у перекладі поттеріани, який виконав В. Мороз, персонаж-антагоніст Гаррі Поттера на ймення Мелфой Драко зневажливо називає стара як власну матір, так і матір Рона Візлі, найкращого друга Гаррі Поттера.

Розглянемо оприявлення семантичного параметра цінності, коли йдеться про спільну рису менталітету англійців та українців ідеалізм. Наведемо приклад фразеологізма з гастрономічним компонентом: to look as if butter would not melt in one's mouth, тобто мати невинний, смиренний вигляд. Часто цей фразеологізм вживається з протилежною, негативною, оцінною семантикою, що свідчить: риса менталітету ідеалізм не є домінуючою у національному характері англійців. Гастрокомпонент масло активно використовується для розширення обсягу словникового гнізда у фразеологізмі as bland as oil. У перекладі К. Баранцева простежуємо гіперболізацію, побудовану на прийомі додавання, з метою збереження асоціативно-термінальної мотивації: дуже люб'язний, ввічливий. Другий наведений варіант перекладу є зразком заміни асоціативно-термінальної мотивації модусною: солодкий. Третій варіант перекладу є переосмисленням на основі модусної мотивації, доместикація відбувається із застосуванням реметафоризації: як шовковий. Наведемо ще один приклад гіперболізації за допомогою вживання фразеологізма з гастрокомпонентом: to bring sugar in one's spade, у перекладі К. Баранцева – бути надмірно люб'язним з метою домогтися свого. Гіперболізація впроцесі трансляції зберігається. Але застосована деметафоризація, побудована на смисловому розвитку спричинюється до втрати образності. Гастрокомпонент цукор може

вживатися поряд з гастрокомпонентом вершкове масло. Останній оприявлює в процесі трансляції як позитивну, так і негативну оцінну семантику, що свідчить про паралельне існування опозиційних категорій «ідеальне – неідеальне». Наведемо приклади: butterly kiss, у перекладі солодкуватий поцілунок, оцінна семантика негативна. Вживання суфікса – ат із семантикою непевної, нечітко окресленої якості є функційним відповідником суфікса –ly. Розглянемо ще приклади: butter-and-egg man, у перекладі людина, яку вважають багатієм і марнотратом (особл. про постійних відвідувачів нічних клубів). Образність втрачено, сема багатство експлікується завдяки уживанню описового перекладу та смислового розвитку, побудованого на прийомі одавання. Оцінна семантика позитивна. У фразеологізмі butter fingers, який перекладено роззява; людина, в якої все з рук падає гастрокомпонент втрачено в процесі трансляції, застосовано смисловий розвиток, асоціативно-термінальну мотивацію замінено модусною, негативну оцінну семантику збережено. У паремії butter's once a year in the cow's horn гастрокомпонент butter оприявлює сему обмануті очікування, у перекладі читаємо: раз на рік у корови молоко в розі буває. Гастрокомпонент компенсовано з одночасним вживанням стратегії одомашнення, негативну оцінну семантику збережено. У наступних прикладах теж оприявлюється негативна оцінна семантика: to butter one's bread on both sides, (також to have one's bread buttered on both sides) – у перекладі дозволяти собі надмірні розкоші; використовувати будь-яку нагоду для власної користі; butter to butter is no relish – у перекладі одноманітність набридає. В обох випадках збереження негативної оцінної семантики спричинюється до втрати образності. Натомість у наступному прикладі вектор оцінної семантики знову позитивний: butter wouldn't tей in one's mouth – у перекладі і мухи не скривдить.

Наведемо ще один приклад: to look as big as bull-beef, у перекладі – мати здоровий вигляд. В обох випадках бразність втрачено,

деметафоризацію побудовано на смисловому розвитку та прийомі додавання. Можна простежити оприявлення ідеалізму й у паремії quick at meat, quick at work – хто їсть з охотою, той не мерзне за роботою. Лексичний повтор у перекладі втрачено, так само як і образність з гастрокомпонентом meat. Стратегію деметафоризації побудовано на смисловому розвиткові.

2.2. Особливості відтворення семантичного параметру досвідності

На думку Т. Шмігера, семантичний параметр досвідності є шляхом до пізнання «сенсу буття» етносу [Шмігер, с. 306], що спонукає нас особливо уважно приглядатися до тих фразеологізмів з гастрономічним компонентом, асоціативний шлейф яких уможливить взаємодію досвіду цільового читача з досвідом англійців, у його тяглості від одного покоління до іншого. Для того, щоб заглибитися у семантику досвідності, враховуємо концепцію О. Мельничук, яка спонукає досліджувати втілений досвід «з опертям на інтерпретаційний вимір» [165, с. 25]. Йдеться про фрагментарність, вибірковість, невсеохопність та фрагментарність досвіду однієї людини, та про «універсальні закони різноманітних взаємин людина ↔ навколишній світ, виявлені як константи досвіду» [166, с. 253]. Як форма пізнання, фразеологізми з гастрономічним компонентом допомагають реалізувати національно забарвлену емотивну та оцінну семантику як частину прагматичного ефекту, а отже, в термінах рецептивної теорії перекладу, семантика зазначених фразеологізмів безпосередньо впливає на рецепцію наративу цільовим читачем [45; 46].

На нашу думку, у досліджуваному перекладацькому полі двомовного словника К. Баранцева семантичний параметр досвідності найяскравіше оприявлюється у пареміях, які ми, услід за Л. Вербою, відносимо до фразеологічної системи англійської та української мов. З цього приводу

читаємо: «Прислів'я та приказки (паремії) звичайно мають свою національну специфіку і відображають світобачення того чи іншого народу» [5, с. 147]. Наведемо приклад індивідуального світобачення в англомовній картині світу, притаманний шотландцям: Eating and scratching wants but a beginning. У перекладі: Апетит приходить під час їжі. Гастрономічний компонент scratching (шотл.) означає те саме, що й drinking. Також з Шотландії походить фразеологізм з гастрономічним компонентом Adam's ale, у перекладі – вода. Фразеологізм містить конотацію іронії, втрачену при перекладі, та відображає вкрай пуританське ставлення шотландців-кальвіністів до споживання алкогольних напоїв.

Також можна говорити й про реконструкцію семантичного параметру досвідності, коли йдеться про всеохоплююче світобачення, наприклад, коли йдеться про вживання фразеологізма to eat dinners, з його алоформами to eat for the bar або to eat one's terms. Йдеться про навчання на юридичному факультеті, асоціативний шлейф уводить до започаткування в Лондоні знаменитих Іннів, або юридичних корпорацій, де студенти вчилися на повному пансіоні та одночасно від самого початку навчання отримували практичний досвід як помічники дипломованих юристів. Семантичний параметр досвідності свідчить, що застосування макростратегії джерелоцентричності робить переклад семантично затемненим, зокрема, якщо на мікрорівні перекладу застосовано одночасно тактику семантичного перекладу: учитися на юридичному факультеті, готуватися до адвокатури. По-перше, відзначаємо деметафоризацію, а отже, зняття образності, по-друге, зникає семантика емотивності та аксіологічності. Уведення перекладацької примітки в Англії студенти юридичного факультету зобов'язані декілька разів протягом семестру обідати в їдальні юридичної корпорацій сприяє наближенню горизонтів сприйняття, але не ресторує образності. Як альтернативу, можна запропонувати переклад гризти юридичну науку й сухий академічний хліб Іннів, щоб за допомогою зевгми відтворити на грунті

лінгвокультури-сприймача як образність, так і семантичний параметр досвідності.

Зустріч горизонтів знання відбувається у процесі трансляції фразеологізма з гастрономічним компонентом to eat the ginger. Неоднакове членування світу оприявлюється, коли йдеться про намір узяти собі найкращу частину, якщо найкращу частину бере британець (тоді гастрокомпонент – cream, до прикладу: cream of society, у перекладі К. Баранцева – вершки суспільства; cream of the joke (або story) – у перекладі К. Баранцева – сіль жарту (або оповідання), але коли про те саме британці говорять, маючи на увазі американський ґумор, компонент змінюється на ginger. В обидвох випадках на макрорівні трансляції образність знімається, етнокомпонент значення втрачено, хоча альтернативою на користь джерелоцентричного перекладу може бути запропоновано зняти вершки або ж медяника забрати (у другому випадку пермутація уможливить емфатичну інверсію та збереже образність). Зазначимо також, що переклад сіль жарту, побудований на мікрорівні трансляції за рахунок компенсації, є доволі амбівалентним, оскільки у ціннісній картині світу українців актуалізується профілювання сцени у такий спосіб: сіль історії то є мораль історії. Водночас, смішна оповідка за домінантними ознаками жанра має на меті ґумористичний ефект, натомість виникає відчуття створення у перекладі оксюморону, бо сіль їдка, а сміятися не місить семи причина сміху. Альтернативним вирішенням проблеми труднощів перекладу може бути фітонім зернятко істини.

Семантичний параметр досвідності яскраво оприявлюється в процесі перекладу фразеологізму з гастрономічним компонентом as like as an apple to an oyster. У перекладі К. Баранцева: зовсім різні; схожий, як сова на яструба; як колесо на оцет. Спостерігаємо багатство виражальних засобів української лінгвокультури як сприймаючої, оскільки вибудовується лінійка синонімів, побудованих, як і в оригіналі, на асоціативно-термінальній

мотивації, на рівні синтаксису застосовано лексико-синтаксичний паралелізм та функційний аналог. Прикметно, що в основі мотивації лежить членування навколишнього світу англійським острівним народом, життя якого повсякденно пов'язане з морем та морепродуктами. Звідси частотність уживання морепродуктів в якості гастрономічного компонента фразеологізмів: fish / eel / pike / shell / oyster / crab / lobster / mackerel тощо. Зазначимо, що оцінна семантика полярна: її модус може бути як позитивним, так і негативним. Наведемо приклади: to cry stinking fish (переклад: 1) ганити свій товар, крам; 2) прибіднюватися): модусну мотивацію замінено пропозиційно-диктумною, сему негідний уваги збережено за рахунок уживання знижено-розмовного регістру. Розширимо наше розуміння важливості паремій з гастрономічним компонентом на основі назв морепродуктів: the best fish smell when they are three days old, переклад: не слід зловживати гостинністю; гості і риба через три дні псуються; the best fish swim near the bottom, переклад: те, що добре, не легко дається. Наявність паралельного перекладу уможливлює зняття емотивної конотації іронії у першому випадку (щодо гостинності), натомість друга паремію близька до сприйняття світу українцями, адже і в нашій картині світу зафіксовано паремію, де є стрижневий компонент риба: щоб рибу їсти, треба у воду лізти або синонімічна паремія без труда нема плода.

Наведемо приклад з гастрокомпонентом shell: come out of one's shell, to подолати соромливість, розговоритися. Негативна оцінна семантика оприявлюється у паремії з використанням цього ж таки гастрокомпоненту. Наведемо приклад: better half an egg than an empty shell. У перекладі К. Баранцева: краще щось, ніж нічого. Прикметно, що цей гастрокомпонент вживається, актуалізуючи й надалі протилежну, негативну, оцінну семантику, у паремії you're so selfish, you should sell shellfish (тобто, як такий егоїстичний, то й вийде з тебе чудова торговка рибою – на Біллінгзгейтському ринку в Лондоні з сивої давнини рибою та

морепродуктами торгували саме жінки, чоловіки ходили в море на рибний промисел). Динаміка семантичних процесів наразі оприявлюється й у прирощенні смислів шляхом вторинної номінації з використанням топоніму Біллінгзгейт. Наведемо приклад: Billingsgate language або алоформ language of the fishmarket. У перекладі образність знімається шляхом деметафоризації, смисловий розвиток не компенсує наявність в оригіналі етнокомпонента значення: неподобна, базарна лайка. На нашу думку, варто спробувати зберегти онім як основу мотивації, оскільки виражальні спроможності торговок рибою з ринку Біллінгзгейт справді були легендарними у плані вживання зниженої лексики. Пропонується перекласти фразеологізм наступним чином: біллінгзгейтський перчений лексикон. Старегія очуження робить переклад лише частково семантично непрозорим, оскільки уведення гастрокомпоненту перчений ресторує сему лайлива мова.

Семантичний параметр досвідності оприявлюється й у семантиці фразеологізма з гастономічним компонентом to catch (або cut) a crab, у перекладі К. Баранцева – дуже глибоко занурити весло. Конотація іронічності не відтворена, пропонується варіант перекладу передати куті меда, що уможливить компенсацію із одночасною реметафоризацією. Заміна гастрокомпонента зробить переклад семантично прозорим, але зникне асоціативний шлейф, що уводить до моряцького фольклору середини сімнадцятого сторіччя, а саме до легенди, що десь на дні завжди є краб, який триматиме весло, не даючи судну вільно плисти. Прикметно, що запропонований варіант перекладу уможливить актуалізацію семантичного параметра цінності для українськомовного реципієнта, оскільки бджолярство споконвіку вважалося одним з найважливіших промислів у сільськогосподарчій діяльності, водночас, актуалізується семантичний параметр сакральності, оскільку кутю виставляли на стіл на Святвечір.

Розглянемо приклади, у яких міститься гастрокомпонент устриця. Перший приклад – вживання фразеологізму для творення професійного арго

театральної трупи: oyster part – тобто роль, в якій актор з'являється у п'єсі лише один раз. Описовий переклад робить семантику прозорою, але образність втрачено. Альтернативним варіантом перекладу запропонуємо антонімічний переклад з модусною мотивацією фразеологізма роль, як у балакучої устриці. Другий приклад – актуалізація семи мовчання у таких фразеологізмах-алоформах з гастрономічним компонентом: as dumb as a fish, / an oyster / a mackerel – у перекладі К. Баранцева німий, як риба. На нашу думку, можна було б запровадити й стратегію очуження, метонімічне переосмислення допомогло б зберегти гастрокомпонент an oyster / a mackerel: наприклад, міцно, як устриця, захлопнути рота або заціпило, як устриці, що означає – скористатися виражальними спроможностями зниженої лексики. Гастрокомпонент макрель вказує, що мотивація фразеологізма є непрозорою, оскільки хіба що досвідчений рибак чи іхтіолог знатимуть, якою харчовою поведінкою відрізняється макрель. Для нації, яка сторіччями панувала на морях та активно розвивала рибний промисел, добре відомо, що макрель – стайна хижа риба, але з'їсти в змозі лише дрібненьку здобич, анчоусів, креветок, сардинок тощо. Отже, макрель не потребує широкої пащі, як у акули. Якщо асоціативний шлейф доведе перекладача до такого глибокого розуміння мотивації, то можна запропонувати альтернативний переклад: балакучій макрелі бог пащі не дав – переосмислення на основі реметафоризації та антонімічного перекладу шляхом розщеплення семантичної структури паремії бодучій корові бог рогів не дав. На основі протилежної. Але омовленої, характеристики – наявність великого рота – вибудовується паремія the bigger the mouth, the less comes out of it. У перекладі – скоріше в курки молока випросиш; захотіли від кішки оладків. Якщо в оригіналі сема їжа імплікується, то у перекладі експлікується подвійно: через гастрокомпоненти молоко та оладки. Синтаксичну структуру оригіналу не збережено, доконаний вид дієслів-присудків випросиш та захотіли у перекладі є функційним аналогом The

Present Simple Tense дієслів-присудків is (вибудовано еліпсис на основі елізії) та comes.

Звернімось до прикладу Colchester natives. Жартівливу конотацію, побудовану на метонімічній заміні, у перекладі втрачено: устриці є назвою гастрономічного смаколика, від якої не розгортається асоціативний шлейф до топоніма «Колчестер» (місто у графстві Есекс, що славиться своїми устрицями) та притаманних йому геополітичних рис. Фактично, спостерігаємо різновид імпліцитної лакунарності (термін Т. Анохіної, [3, с. 386]), тому що перекладач втратив мотивацію та асоціативний шлейф. Звісно, можна звернутись до програмового художнього твору Л. Керола «Аліса», у який вбудовано історію про устриць, які добровільно зрушили з насидженого місця та наклали головою, потрапивши на вечерю в якості не гостей, а головної страви. Але семантичний параметр інтертекстуальності не оприявлюється у аналазованому фразеологізмі, оскільки Л. Керол не вживає ігрему, побудовану на топонімі Колчестер: “O Oysters,” said the Carpenter, // “You’ve had a pleasant run! // Shall we be trotting home again?” // But answer came there none – // And this was scarcely odd, because // They’d eaten every one.’ [182, с. 68]. У перекладі В. Корнієнко читаємо: “Ну, нагулялись, устриці? – // Знов Тесля річ повів. – // Додому, може, підемо?” // Ніхто не відповів… // Не диво – Морж із Теслею // Всі устриці поїв [182 с. 82].

У фразеологізмі з гастрокомпонентом to call a pikestaff a pikestaff, у перекладі – називати речі їх власними іменами, говорити прямо, оприявлюється семантичний параметр досвідності при вживанні семи говорити мало. Семантичний параметр досвідності розгортається й в процесі трансляції фразеологізма з гастрономічним компонентом chronicler of small beer / to chronicle small beer, у перекладі – людина, що займається дрібницями / відмічати дрібні незначні події, факти, займатися дрібницями. Епонім В. Шекспіра увійшов до фразеологічної системи англійської та української мов з текстуальної тканини знаменитого «Отелло»

(183). Пивоваріння завжди залишалося не тільки прибутковим, а й почесним бізнесом. Зокрема, знаменита Книга рекордів Гіннесса завдячує своєю появою династії лондонських пивоварів, серед яких за часів Дж. Чосера була й жінка, очільниця сімейного бізнесу, яка носила титул «дама». У Великій Британії клімат сприяв вирощуванню ячменю та виготовленню пива / еля на основі чистої, джерельної води. Тому зрозуміла мотивація аналізованого фразеологізма: якщо займатися пивоварінням, то тільки на широку ногу, дрібні виробники швидко прогоряють. На жаль, мотивацію втрачено в процесі перекладу через асиметрію мовних та концептуальних картин світу англійців та українців. У шинках в Україні традиційно готували горілку, тобто оковиту, і семантика фразеологізмів, етимологічно закорінених у цей процес, демонструє негативний оцінний вектор.

Наведемо ще один приклад-ептонім В. Шекспіра на підкріплення твердження про важливість гастрономічного компонента beer для заглиблення у семантичний параметр досвідності: cakes and ale (з «Дванадцятої ночі», Дія 2, сцена 3). Do you look for ale and cake here, you rude rascals? – читаємо у Великого Барда. І в перекладі К. Баранцева: веселощі, розваги; веселе життя. Образний гастрокомпонент використовується і для подання протилежної, негативної, оцінної семантики Про це у паремії life is not all cakes and ale. У перекладі К. Баранцева: вік прожити – не поле перейти; на віку, як на довгій ниві, всього трапляється: і кукіль і пшениця; вік ізвікувати – не пальцем перекивати; вік ізвікувати – не в гостях побувати. В перекладі вжито деметафоризацію.

Привертають увагу ептоніми В. Шекспіра на позначення різних характеристик одного й того самого періоду досвідності людини. Наведемо приклади. Перший ептонім the salt of youth, у перекладі К. Баранцева – юнацький запал, запал юності, молодості («Віндзорські жартівниці», Дія II, сцена 3). Другий фразеологізм-ептонім salad days, у перекладі К. Баранцева – пора юнацької недосвідченості [183]. Обидва ептоніми з

гастрокомпонентом позначають юність, але з різних оцінних позицій: як період надзвичайної енергійності, та водночас, як час, коли ще немає досвіду, бракує знань про світ. В обидвох випадках К. Баранцев знімає образність гастрономічного компонента, зупиняючись на персоніфікації, побудованій на стертій образності. Так само чинить і перекладачка Ольга Сенюк: Ми стали суддями, лікарями чи священниками, а проте й досі зберегли в собі трохи молодечого запалу [185, с. 477]. Але у своєму перекладі О. Сенюк пересуває часові рамки: замість юності уводиться молодість. Борис Тен, перекладаючи «Антонія і Клеопатру», завдяки уведенню в текстуальну тканину перекладу демінутиву дівча та застосуванню метонімічного перенесення зелений, побудованого на смисловому розвитку, ресторує образність, і перед цільовим читачем постає юна Клеопатра, закохана у Юлія Цезаря і залюблена у придворні інтриги: Ким я тоді була? Дівчам зеленим, // Холоднокровним, – то й плела дурниці [187, с. 434].

На особливу увагу заслуговують фразеологізми зі стрижневим гастрокомпонентом apple, що оприявлюють семантичний параметр досвідності в процесі трансляції. Наведемо приклади: apple-pie bed перекладається описово, шляхом декомпресії: зв'язані простиня і підодіяльник, які не дають можливості витягнутися на ліжку на всю довжину. Асоціативний шлейф уводить до поширеної у Великій Британії форми навчання у школах-пансіонах, де дітей виховують в дусі самостійності, дисципліни та відповідальності. Домашнього затишку не передбачено, оскільки так псується дисципліна. Мотивація змішана, її втрачено в процесі перекладу, оскільки пересічний читач не зможе декодувати образ загнутих кінців простині, що нагадують за формою загнуті краї яблучного пирога.

Така ж перекладацька трудність виникає, коли форма яблучного пирога лежить в основі асоціативно-термінальної мотивації фразеологізма-назви капелюха: apple-pie hat перекладається описово: круглий і плоский

жіночий капелюх, який за формою нагадує яблучний пиріг. Перекладацька трудність полягає й у необхідності перенести на український лінгвокультурний ґрунт ґендерно-орієнтовану сему жіночий капелюшок. Вважаємо, що даний фразеологізм є імпліцитно ґендерно маркованим, оскільки лише в процесі трансляції виокремилась сема, що вказує на гендер. На нашу думку, зазначену сему варто омовити: жіночий капелюшок «яблучний пиріг». Ризикнемо припустити, що жіноча цільова авдиторія легко уникне когнітивного дисонансу, знайомлячись з образом, щодо чоловічої такої впевненості не маємо. Тим не менш, наведемо фразеологізм з гастрокомпонентом на позначення ще одного жіночого елементу одягу, семантика якого оманливо-прозора, оскільки у сучасних англійських пабах не подається страва, яка є образною основою наведеного у цьому прикладі фразеологізма: pork-pie hat – описовий переклад капелюх з круглою плоскою тулією (наголовком) і загнутими краями. Щоб уявити собі форму цього головного убору, необхідно звернутись до історичного періоду другої половини XIX століття, коли в Лондоні куртизанки вигадали моду на капелюшки порк-пай. Вікторіанська епоха не схвалювала роду занять таких жінок, але усі молоді панночки з вищого світу не тільки заздрили свободі прекрасних представниць Pretty Horse Breaker, але й хотіли носити порк-пай капелюшки. Отже, перекладач К. Баранцев припускається перекладацької помилки, не дослідивши асоціативний шлейф фразеологізма.

Яблучний пиріг як основа образності фразеологізма з гастрономічним компонентом уживається і для відтворення риси менталітету англійців, про яку йшлося вище – старанності та точності. Як підказує асоціативний шлейф, для англійських домогосподарок точність – це перш за все порядок дотримання рецепту приготування яблучного пирога, а не ввічливість королів, оскільки лінгвокультура зберегла й донесла до нас фразеологізм apple-pie order. У перекладі К. Баранцева: повний порядок, ідеальний,

абсолютний, цілковитий порядок. Натомість оцінна семантика фразеолоізма apple sauce іронічно-негативна: перекладаємо лестощі.

Цікаво, що семантичний параметр досвідності оприявлюється з різною оцінною семантикою, але за умови вживання одного й того ж самого гастрономічного компонента. Наведемо приклади: to argue like an apple-wife або like a fish-wife К. Баранець перекладає сперечатися, лаятися, як перекупка.

Семантичний параметр досвідності оприявлюється уу семантиці ще одного фразеологізма, а саме – Sally Lunn cake. Це фразеологізм, що містить онім, перекладається здобна булочка. Мотивація вкрай затемнена, адже без спеціальних фонових знань важко простежити асоціативний шлейф, що уводить до останньої чверті XVIII століття, коли прославилася своїми пишними виробами з тіста кондитерка Селі Лун. Уникаючи семантичної непрозорості, перекладач К. Баранцев знімає онімний компонент та доместикує переклад.

Гастрокомпонент може вживається для творення термінів-фразеологізмів на позначення певного досвіду підготовки фахівців у Великобританії. Наведемо приклад: sandwich course – тобто курс вищої школи, що поєднує навчання з роботою (триває 3 або 5 років і складається з шестимісячних періодів навчання і виробничої практики). Описовий переклад знімає затемнену мотивацію, хоча декомпресія збільшує питому вагу перекладеного тексту. Цікаво, що інший термін-фразеологізм з гастрокомпонентом sandwich можна було б відтворити адаптованим транскодуванням, оскільки це продуктивна стратегія для перекладу канцелярської та рекламної термінології з словотвірною основою board. Але К. Баранцев тяжіє і у цьому випадку до тактики описового перекладу: sandwich boards – плакат з рекламами, що його носять на спині та на грудях.

2.3. Особливості відтворення семантичного параметрів сакральності та інтертекстуальності

Наведемо ще один приклад, коли переклад є оманливо семантично прозорим, оскільки мотивацію фразеологізма важко дослідити, якщо не йдеться про реципієнта з фаховою філологічною освітою: to eat no fish. У перекладі – не додержувати постів. Переклад знімає гастрокомпонент значення, відбувається переосмислення образності. В наявності примітка заст., що може виступити трігером, який підштовхне до здійснення етимологічного аналізу, руху до часовіддалених шарів англійської лінгвокультури, а саме до більш ніж хисткої геополітичної ситуації у єлизаветинській Англії, коли католіки не мали підтримки на рівні державної релігійної політики Єлизавети Першої Англійської. Не бути католіком означало тоді входити до переліку політично благонадійних громадян, які приносили клятву вірності королеві та на знак своєї протестантської віри не постували по п'ятницях, тобто – перестали їсти рибу.

Сюди ж можна віднести й фразеологізм з гастрономічним компонентом-морепродуктом на позначення важливих святкових дат: April fish – обман у день першого квітня, День Усіх Дурнів, а також it is a lucky eel that escapes skinning – минулась котові Масниця, або ж синонімічний переклад – не все котові Масниця. Прикметно, що переклад паремії є реметафоризацією, семантично непрозорий образ eel компенсується. Зазначимо також, що у філософській казці про дівчинку Алісу та її пригоди авторства Л. Керолла теж з'являється Масниця у семантиці оніма, що є фразеологізмом, побудованим на основі реалії. Йдеться про славнозвісного кота, що зявлявся та зникав – ніби танув та розвиднявся у повітрі. Cheshire Cat є назвою реалії – різновиду сиру. Перекладач пересадив Кота на ґрунт української лінгвокультури – маємо Масничного Кота.

Особливу увагу в процесі дослідження семантичного параметра сакральності приділяємо фразеологізмам з гастрономічним компонентом cake. Зазначимо, що цей компонент може бути омовлено, а може бути імпліковано. Наведемо приклади: Angel cake є фразеологізмом-онімом, це торт з кремом з кокосових горіхів, натомість Angel load є онімом на позначення різновиду бісквіта, де cake перебуває у підтексті. Також Angel load прирощує значення святенницька благочестива промова з емотивно-оцінною конотацією іронії. Angels (або devils) on horseback – онім на позначення смаколика грінки з устрицями, запечені в беконі. Припускаємо, що образність варіюється в залежності від індивідуальної картини світу – наскільки ризиковано зловживати кількістю з'їдених фаршированих грінок, кожен вирішує власноруч. Крізь призму перекладу впадає в око, що описовий переклад знімає образність, деметафоризація робить переклад семантично прозорим, але звужує тезаурус українского цільового читача. Пропонуємо власний варіант перекладу: торт «Крила янголів», бісквіт «Невагомий, як янголи» (на основі смислового розвитку з елементом прийому додавання та конкретизації; на основі антонімічного перекладу). Щодо грінок, альтернативою може бути назва «Злет янголів» або «Пекучі грінки» (мотивація модусна, оскільки споживання такої страви мусить чи надихнути на злет, чи зігріти у холод).

Семантичний параметр сакральності оприявлюється у фразеологізмах, асоціативний шлейф яких уводить до сакральних дат, які вшановували представники часовіддаленх лінгвокультур. Наприклад, Давньої Греції та Риму. Розглянемо паремію Bacchus has drowned more men than the sea – Вакх утопив більше людей, ніж Нептун. Як свято на честь бога вина Діоніса (Вакха), так і на честь бога морів Нептуна (Посейдона) супроводжувалось бучним весіллям. Звідси – лексема вакханалія. Прикметно, що Нептуна улещували, кидаючи у вогонь маленьких рибок, а вакханалії могли супроводжуватись виявами агресії служниць Діоніса / Вакха.

Семантичний параметр сакральності оприявлюється і в обрядовості самої Англії. Наведемо приклад фразеологізмів: to eat (або take) bread and salt – урочисто клястися, дати урочисту клятву. Відповідно до омажу, формула, якою клялися, звучала за Середньовіччя так: By bread and salt! Динаміка семантичного процесу відбувається наступним чином: клятва By bread and salt! має алоформи By cock and pie! By cock's body! By ginger! By gravy! Тобто Клянусь богом!, їй-богу! Cock є евфемізмом God; pie у цьому виразі вживається у значенні богослужебна книга, але згодом його стали розуміти як сорока, пізніше – як півень. Мотивацію фразеологізма було утрачено. Цікаво, що гастрокомпонент ginger може оприявлювати семантику десакралізації: to take the gilt off the gingerbread, у перекладі – показати щось без прикрас, у натуральному вигляді, позбавити щось привабливості, знецінити щось. Персоніфікація розвертає вектор оцінної семантики подвійно: зняти провину – це сема, що говорить про позитивну оцінку, але переклад оприявлює негативну оцінку.

Стратегія одомашнення, побудована на компенсації, є виправданою з боку перекладача. Наведемо ще один приклад: tea fight, у перекладі званий чай, чаювання. Сема скандал знімається, переклад не має образності оригіналу, натомість оригінал оприявлює, окрім сакральності, семантичний параметр інтертекстуальності, розгортається діалог з романом Агати Крісті «Вбивство у домі вікарія», де традиційною розвагою дружини вікарія та її подруг був так званий щовечірній чай зі скандалом, тобто файфоклок, приправлений пікантними плітками. Аналогічна сема міститься й у фразеологізмі tea-pot tempest, тобто буря у склянці води. В обох вразеологізмах контраст між спокійною церемонією чаювання та скандалом вибудовується на основі оксюморону.

Семантичний параметр сакральності імпліковано у гастрокомпоненті фразеологізма Smithfield bargain. У перекладі образний елемент втрачено, ужито смисловий розвиток: 1) нечесна умова; 2) шлюб з розрахунку

(алоформ Smithfield match). Смітфілд – це не тільки центральний м'ясний ринок у Лондоні, де торгували також і великою чи дрібною худобою і кіньми, але й сумнозвісне місце (впродовж більш ніж сторіччя) місце аутодафе за порушення офіційної релігійної доктрини. Даний асоціативний шлейф розвивається у семантиці фразеологізма the bishop has played the cook, у перекладі – страва підгоріла. Емотивну конотацію сарказму переосмислено, мотивацію фразеологізма втрачено, оскільки йдеться про запал, з яким єпископи спалювали єретиків.

Наведемо ще один приклад: blithe bread (або meat) – у перекладі К. Баранцева – їжа, якою частують гостей на хрестинах, знову відбувається зняття образності при застосуванні описового перекладу.

У ході дослідженя нами виявлено фразеологізм з гастрокомпонентом, який, при глибинному етимологічному аналізі в процесі перекладання оприявлює семантичний параметр сакральності. Йдеться про to draw a red herring (або a red-herring) across the path (або track, trail), у перекладі К. Баранцева – навмисно відвертати, відволікати увагу дрібницями від головного, навмисно вводити в оману. Мотивація цього фразеологізма з гастрономічним компонентом herring уводить до двох лінгвокультурних шарів. По-перше, до релігійної поеми Вальтера Біббсвортського XIII сторіччя, де справді йдеться про приготування вимоченої в розсолі червоної риби (herring – гіперонім для назви риби родини оселедцевих), основної поживи головного персонажа, по-друге, до формування традиції найпопулярнішого різновиду розваг британської аристократії – псового полювання верхи на лисицю. Лише вершки суспільства допускалися (й це досі незмінно) до участі у полюванні, існує етикет для проведення події, який охоплює і дрес-код – чоловіки і жінки мають бути вдягненими у яскраво-червоні камзоли, білі бриджі та чорний капелюх для верхової їзди. Отже, сема з фокальним кольором яскраво-червоний імплікується у аналізованому фразеологізмі. Для полювання особливим способом натаскували гончаків, де

red herring – реалія-назва цієї техніки дресури собак. Псів натаскували не відволікатися на інші запахи, навіть такий привабливий, як запах копченої червоної риби.

Фокальні кольори червоний та зелений є імплікацією семантичного параметру сакральності, коли йдеться про англійську аристократію, і в такому фразеологізмі: strawberry leaves, тобто титул герцога, маркіза або графа. Лише корони вищої знаті мають прикраси у вигляді листя суниці. На нашу думку, переклад на основі метонімічного перенесення та смислового розвитку втрачає на образності, тому можна запропонувати графський титул на гербі з суничним листям.

Фокальний колір зелений вживається на позначення часопростору. Наведемо приклад: when the moon turns green cheese, у перекладі К. Баранцева – коли рак свисне; після дощику в четвер; мотивація – давньоримське свято Lammas, свято врожаю, яке буває тільки один раз на рік, першого серпня – не простежується в гастрокомпоненті, переклад вкрай доместиковано.

Семантичний параметр сакральності оприявлюється у динаміці семантики фразеологізму з гастрономічним компонентом duck's egg – у перекладі К. Баранцева нульовий рахунок у крикеті. Крикет є надважливою складовою британської лінгвокультури, пригадаймо фразеологізми cricket widows, playing for the Ashes тощо.

Коли бетсмена виводять з поля рішенням судді за пробіжку без забиття мяча у калитку суперника, за те, що рахунок – нульовий, то нуль на табло за формою – як яйце качки. Фразеологізм було створено журналістами з популярного британського видання Daily Times як реакцію на невдалу спробу відкрити Відбіркові Ігри з крикету 17 липня 1866 року принцем Едуардом Вельським, майбутнім королем Едуардом VII Англійським.

Додамо від себе, що перекладач К. Баранцев не зосереджувався на розширенні меж перекладацького поля, уникнувши уведення до словникового гнізда ще двох крикетних фразеологізмів з гастрономічним

компонентом duck та фокальними кольорами golden та diamond. Йдеться про golden duck і diamond duck на позначення низьких здобутків бетсмена: перший випадок – це видалення бетсмена у першому інінгу за пропущений мяч, другий випадок – це видалення бетсмена за усі пропущені мячі, коли немає жодного, відбитого як належить. Цікаво, що американці трансформували гастрокомпонент duck у компонент goose, а крикет поступився ядерною позицією у етноменталітеті американців бейсболу. Тим не менш, фразеологізм goose-egg закріпився у професійній мові бейсболістів, причому egg, на думку експертів-шанувальників гри, може бути формою тенісного терміна love – від викривленої форми французького тенісного терміна l'oeuf – the egg. Нуль і французи у своєму світосприйнятті метафорично переосмислили як «яйце». Гастрокомпонент egg розширює обсяги словникового гнізда у фразеологізмі to break the egg in one's pocket – у перекладі перешкоджати комусь, руйнувати чиїсь плани; вставляти палиці в колеса; ложку з рота вибити. Отже, зазначений гастрокомпонент спричинюється до негативної оцінної семантики, водночас. К. Баранцев двічі перекладає, компенсуючи цей гастрокомпонент із застосуванням стратегії одомашнення, натомість третій варіант перекладу є прикладом очуження.

У рамках знання про попередні тексти та текстові елементи ми досліджуємо семантичний параметр інтертекстуальності в семантиці фразеологізмів з гастрономічним компонентом з позиції буття інших світів та культур у семантиці аналізованих фразеологізмів. В цьому ми йдемо за концепцією Ю. Обелець, зосереджуючись на внутрішньознаковій інтертекстуальності як параметрі семантики фразеологізмів, які ми у попередніх підрозділах пропонували розглядати як культуромарковані знаки. Саме наявність асоціативного шлейфа як елемента мотивації фразеологізма уможливлює діалог культур і текстів. Наведемо приклади: Barmecide dinner (або feast) К. Баранцев перекладає смисловим розвитком, побудованим на конкретизації із застосуванням прийому додавання: бенкет, на якому нічого

їсти; уявне, позірне благодіяння, удаваний достаток. Відбувається діалог з часовіддаленим текстом, який є культуромаркованим знаком неблизькоспорідненої лінгвокультури, і його ми, йдучи за концепцією С. Баснет і А. Лефевера, відносимо до текстів, що формують ядро лінгвокультури (central texts and central cultures [с. 70]). У нашому випадку, арабської – йдеться про «Тисячу й одну ніч», де за сюжетом казки багатій Бармакид, запросивши бідняків пообідати з ним, наказав подавати пусті блюда.

Наведемо ще один приклад: Lucullean (або Lucullian) banquet – у перекладі К. Баранцева – Лукуллів бенкет; багате, щедре частування. Лукулл був одним з сподвижників Юлія Цезаря, вів успішні військові кампанії, але не мав сімейного щастя. Можливо, це стало причиною, з якої римлянин-аристократ почав шукати задоволення у бучних застіллях та показних розкошах. Як перший, так і другий варіант перекладу побутують в українській лінгвокультурі, отже, як стратегія очуження із застосуванням адаптованого транскодування та пошук відповідника для стрижневого гастрокомпонента фразеологізма уможливлюють подолання лінгвокультурного бар'єра. Семантичний параметр сакральності розвивається й фразеологізмі bread and circuses, у перекладі хліба і видовищ – латиною panem et circenses. Асоціативний шлейф уводить до Давнього Риму, коли Сенат традиційно забезпечував громадян Риму розвагами (тріумфами, театральними постановками, релігійними обрядами, гладіаторськими іграми тощо) та регулярними роздачами хліба, оливок та вина бідноті. Фразеологізм скальковано.

Наведемо приклад, який зверне нашу увагу на таку ж часовіддалену лінгвокультуру, як давньоримська часів Юлія Цезаря. Йдеться про Стародавній Єгипет: death's head at the feast, або a skeleton at the feast чи a skull at the banquet. У перекладі К. Баранцева – людина або річ, що стримує веселощі, що псує настрій. Описовий переклад знімає розбіжності

у розумінні семантики фразеологізма, асоціативний шлейф якого веде до звичаю ставити під час бенкету на видному місці кістяк, що мав нагадувати гостям про неминучість смерті. Інтертекстуальність простежується з Шекспіровим «Макбетом», де на вечері був присутній привид Б'янко. Це подвійний інтертекстуальний діалог.

Діалог з текстами, що тяжіють до ядра часовіддаленої лінгвокультури Античності, вбачаємо в процесі перекладознавчого аналізу семантики наступних фразеологізмів з гастрокомпонентом: Attic salt – у перекладі К. Баранцева – дотепи, тонка насмішка, метонімічне перенесення уводить нас до сувоїв давньогрецьких творів красного письменства, на яких зростала європейська цивілізація у період Відродження; одним із таких творів красного письменства є «Іліада» та «Одісея» Гомера, тому, коли ми аналізуємо семантику фразеологізма apple of discord, у перекладі К. Баранцева – яблуко розбрату, чвар, то одразу згадуємо про причину Троянської війни, спір, хто ж красивіший, олімпійські богині, чи смертна жінка. Паріс шанобливо поклав яблуко до ніг Єлени Троянської, чим спричинив криваву війну. Мотивація та асоціативний шлейф непрозорі, якщо немає фонових знань, тому переклад відповідником вважаємо обґрунтованим.

Не менш важливим є інтертекстуальний діалог з попередніми поколіннями масмедійних видань. Культовий «Панч» 1885 року надрукував анекдот про помічника парафіяльного священика, який одержав від єпископа гниле яйце і заявив, що частина його була чудовою. На основі цієї публікації було створено фразеологізм curate's egg, у перекладі К. Баранцева – щось погане, яке, проте, має і деякі позитивні якості. На сучасному етапі розвитку української лінгвокультури вважаємо більш вмотивованим переклад палиця, що має два кінці.

2.3. Особливості реконструкції стереотипу в процесі трансляції

Наразі перейдімо до семантики стереотипів, що оприявлюється в процесі трансляції фразеологізмів з гастрокомпонентом. Зазначимо, що на цьому етапі дослідження розуміння стереотипізації відбувається крізь призму соціокультурної теорії перекладу, що спонукає розглядати семантику фразеологізмів з гастрокомпонентом як інструмент формування особливих знаків етнокультури, які ми пропонуємо називати стереотипіземами. Уточнимо, що оскільки йдеться про стереотипи, що побутують в англійській етнокультурі, ми простежуємо їхнє функціонування у двох різновидах: такі, що створюють стереотипізоване уявлення англійців про етноси, з культурними кодами яких англійська лінгвокультура взаємодіяла в межах колоніальної експансії (The British Commonwealth), і такі, з якими англійська лінгвокультура взаємодіяла в межах експансії на території Британських островів (приєднання територіями, що призвело до появи The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland).

Розглянемо способи стереотипізації першого типу, зосередившись на поведінковому стереотипі. Наведемо приклад: to eat lotus, нічого не робити, ледарювати, байдикувати; сидіти, як пень. Відображено семантику, що ґрунтується на пропозиційно-диктумній мотивації, яка є семантично затемненою для українського цільового читача. Асоціативний шлейф уводить вдумливого філолога до того періоду історії колоніальної експансії, коли Британія захопила Індію та відбулося знайомство з дзен-буддизмом, головний постулат якого, йдеш – то йди собі, сидиш – то й сиди собі, головне – не метушись намарно, спричинився до когнітивного дисонансу через зіткнення кодів, оскільки для пуритан біблійна теза Диявол завжди знайде роботу лінивим рукам була фреймом. На жаль, у процесі трансляції гастрокомпонент втрачається, хоча, на наш погляд, можна було б запровадити модусну мотивацію при перекладі та зупинитись на версії

перекладу на основі метафоричного переосмислення гастрокомпонента та антонімічного перекладу працювати як лотос споглядати.

Стереотип оцінки досліджуємо, аналізуючи семантику перекладу фразеологізмів з атрибутивним елементом big. Наведемо приклади. Для англійців те добре, що має. Наведемо приклади: the big drink – 1) Атлантичний океан; 2) ріка Міссісіпі; big fish / big cheese / big fish in a little pond / big frog in a little puddle – поважна особа, шишка, туз, велика цяця, велике цабе. Вважаємо обґрунтованим вживання диференціації значення для лексеми широкої семантики big, а також доместикацію, побудовану на вживанні зниженої лексики, для відтворення семантики наведених в якості приклада фразеоогізмів. Атрибут old у фразеологізмі old bean (або egg, fruit) уможливлює розбудову синонімічного фразеологізма: у перекладі – хазяїн; заводій, верховода, впливова людина, цяця або шишка.

Серед фразеологізмів-синонімів подибуємо черговий ептонім В. Шекспіра з «Коріолана» (Дія ІІІ, сцена І): triton among (або of) the minnows, у перекладі К. Баранцева – велетень серед пігмеїв; молодець проти овець.

Стереотипізація оцінки оприявлюється у фразеологізмах, що містять поєднання гастрокомпонента з зоонімом. Наведемо приклади: cat beer, у перекладі К. Баранцева – молоко; cat in the meal – таємниця, секрет; cat іп the pan – зрадник, запроданець, ренегат, перебіжчик. Мотивація є семантично непрозорою, думається, йдеться про середньовічний стереотип щодо кота як тварини, на яку могли обертатися відьми (згадаймо to rain cats and dogs), а також на користь поганої репутації котів за часів Середньовіччя міг спрацювати стереотип-забобона, що ці тваринки переносять чуму. Таку ж погану репутацію-стереотип спостерігаємо в англійському менталітеті у жуків: bug in the butter, тобто 1) щось дуже неприємне; 2) ложка дьогтю в бочці меду. У першому варіанті перекладу помічаємо застосування гіперболізації, побудованій на генералізації та знятті образності; у другому

варіанті перекладa спостерігаємо уведення паремії, застосування стратегії одомашнення та уведення елементів оксюморону та антитези, причому контраст побудовано на вживанні демінутиву у протиставленні до аугментативу (ложка versus бочка; дьоготь versus мед).

У ході дослідження було виявлено, що семантика фразеологізмів з гастрокомпонентів часто урізноманітнюється за рахунок уведення кольоронімів. Оскільки йдеться про стереотипізацію, ми потрактовуємо зазначені кольороніми як так звані фокальні кольори (в термінах Р. Панокови [с. 102-103]).

У фразеологізмі raw (або unboiled) lobster метонімічне переосмислення лежить в основі образності, що в процесі трансляції оприявлює сему червоний. Фокальний колір імпліковано в оригіналі, переклад К. Баранцева сирий, незварений омар та перекладацька примітка так називають англійських полісменів через схожість кольору їх мундирів з кольором омара допомагають уникнути культурного шоку, але за умови відтворення вертикального контексту художнього або публіцистичного тексту оригіналу як такого, що є орієнтованим на форму, перекладачеві варто було б або зупинитися на жаргонізмі лобстер, причому не відкидати, що такий жаргонізм може, в умовах сучасного культурного мультикультуралізму, навернути читача на думку про семантичне наповнення фразеологізму lobster в американській лінгвокультурі – велика риба на фінансовому ринку, або надати переклад омар. Переклад червономундирник був би перекладацькою помилкою, оскільки так називали англійських солдатів за часів боротьби Англії та молодих Сполучених Штатів (війни за Незалежність). Так само на основі метонімічного переосмислення імпліковано сему фокальний колір жовтий, коли йдеться про динаміку семантичних процесів під час трансляції фразеологізма pea-soup fog – у перекладі Лондонський туман. Зазначимо, що переклад К. Баранцева містить топонім, що робить зрозумілим, де саме зявляється туман, але не

пояснює мотивації. Справа в тому, що гороховий суп, густий та поживний, був стравою бідняцького населення Лондона часів Промислової революції, коли лондонські фабрики диміли вугільним димом, а будинки та вулиці насичували повітря викидами газового опалення. Тому, внаслідок екологічної катастрофи, повітря столиці Англії часто перетворювалось на густий, липучий туман, що справді роз'їдав легені та спричинявся до сумної статистики туберкульозу. Зазначимо, що на сучасному етапі фразеологізм перекладають гороховий суп, а проблему цього феномену вдалося частково вирішити лише у другій половині двадцятого сторіччя.

Фокальні кольори функціонують як елементи-кольороназви у семантиці фразеологізмів з гастрокомпонентом на позначення стереотипізованого уявлення англійців про Сполучені Штати Америки. Наведемо приклади: Blue Hen's Chicken, у перекладі курча синьої курки (житель штату Делавер); the Blue Hen State, Штат Синьої Курки (так називають штат Делавер); the Nutmeg State, у перекладі Штат Мускатних Горіхів (штат Конектикут) має другу фразеологізовану назву з фокальним кольором синій – the Blue Law State, у перекладі Штат Голубих Законів, яка походить від Фундаментальних Законів, тобто акта, що забороняв першим переселенцям присвячувати суботу й неділю розвагам, зокрема й споживанню спиртних напоїв у трактирах. Також штат має і третю назву з імплікованим фокальним кольором бежевий – the Freestone State, у перекладі Штат Пісковика. Асоціативно-термінальну мотивацію збережено в процесі трансляції, хоча гастрокомпонент курка чи мускатний горіх роблять семантику оманливо-прозорою, адже, щоб зрозуміти вибір саме такого гастрокомпонента чи фокального кольору, необхідно заглибитись у етимологічний аналіз та з'ясувати наступне: синій колір було свого часу використано для назви породи делаверських курей, які відзначалися хороброю вдачею, геть не характерною для курей. Так стали під час Війни за

Незалежність називати Делаверський полк за неймовірну хоробрість солдатів, які носили мундири синього кольору.

Щодо фразеологізма, який є основою назви оніма для вторинної номінації на позначення штата Конектикут – то це єдиний приклад оприявлення семантичного параметру стереотипізації - фальшивого друга перекладача. Стереотип відносно того, що штат Конектикут славиться плантаціями, де вирощують мускатний горіх, є хибою, натомість недосвідчені перекладачі забувають про історичний анекдот кінця вісімнадцятого сторіччя, який зафіксував у національній пам'яті англійців сприйняття конектикутців як хитрунів та крутіїв (надалі ми зазначимо щодо аналогічного стереотипізованого сприйняття йоркширців) через спробу вигадати кошти на темній оборудці з грошима: помилково сплативши за партію мускатного горіха (який вважався і тоді, і зараз дорогою спецією) чималі кошти та виявивши, що сплачено було за дерев'яну підробку горіхів, конектикутські торговці вирішили перепродати партію теж під видом горіхів. Заначимо, що в світосприйнятті американців аналізована назва штата Конектикут користується неабиякою пошаною, адже, як кажуть, нічого, крім бізнесу. Семантика сарказму або ж (в американському світосприйнятті, позитивної оцінки) втрачається в українському перекладі. Єдине, що можна зробити, це надати перекладацьку примітку. Таку примітку можна застосувати, коли перекладаємо вторинну номінацію для найменування штата Конектикут – the Freestone State, у перекладі Штат Пісковика, де фрістоун – різновид пісковика – каменя, що має насичений червоно-коричневий або цегляно-червоний відтінок кольору. Сема з фокальним кольором червоний імплікується. Також зазначимо, що виникає амбівалентність внаслідок динаміки семантичної моделі назви штата з наступних причин: в США є два штати, які славляться покладами пісковика, і обидва мають фразеологізм на позначення таких природних багатств. Другий штат – це Нью-Джерсі – the Sandstone State. З іншого боку, британці цілком

виправдано стереотипізують США як країну, яка в назві міст продуктивно дублює британські топоніми, вочевидь, бажаючи зміцнити ментальний зв'язок з країною, звідки тягнеться коріння багатьох родів колишніх переселенців.

Цікаво, що назва the Cracker State як фразеологізма з гасткомпонентом на позначення штата Джорджия у перекладі К. Баранцева – Штат Сухого Печива – є перекладацькою помилкою, оскільки cracker є ономатопеєю на позначення двох звуків, що супроводжували сільськогосподарську діяльність перших переселенців до території сучасного штата Джорджия. Йдеться про скотарство: перегоничі великої рогатої худоби використовували спеціальний кнут для управління стадам, яке часто перегоняли на великі відстані у пошуках пашні та води, кнут, коли ним хлопали, видавав характерний різький звук-тріск. Другий різновид сільськогосподарського заняття переселенців – підготовка врожаю кукурудзи до складування в амбарах. Кукурудзу лущили і зернятка перетирали з характерним тріскотливим звуком.

Фокальні кольори синій і чорний у семантиці фразеологізмів-стеретипізем з гастрокомпонентом на позначення поведінки підлягають доместикації з уживанням компенсації. Семантично прозорим для українців є переклад фразеологізмів every bean has its black due та to drink till all's blue, в перекладі – допитися до білої гарячки, до "зеленого Змія". Перший фокальний колір, чорний, демонструє помітну виражальну спроможність та спричинюється до розширення перекладацького поля за рахунок збільшення обсягу словникового гнізда. Наведемо приклад: a black jack, (також a blackjack), у перекладі К. Баранцева – високий кухоль для пива, зроблений з просмоленої шкіри; зараз металевий кухоль, вкритий лаком. Описовий переклад не дозволяє простежити мотивацію фразеологізма.

Розглянемо ще один приклад: a black hen lays a white egg, у перекладі К. Баранцева – чорна курка несе білі яйця; / чорна корова, та

молоко біле. Антитезу паремії збережено у перекладі, стереотипність відображено за допомогою прямого відповідника, що свідчить про однакове вживання фокальних кольорів для вербалізації опозиції «добро – зло», особливу увагу фживаємо на прагматичну лексико-граматичну адаптацію, що лежить в основі часткової генералізації: замість іменника в третій особі однини на позначення гастрокомпонента яйце вжито іменник у третій особі множини; у другому випадку доместикацію вжито на основі реметафоризаціїі, застосовано компенсацію.

Стереотип поведінки оприявлюється у наступних фразеологізмах, що уможливлюють розуміння сприйняття англійцями своїх конкурентів на морських торгівельних просторах, – голандців: Dutch treat, тобто випивка, гуляння, частування, за яке всі платять однаково; складчина / Dutchman's drink, тобто останній ковток, що спорожнює пляшку / Dutch reckoning, у перекладі – рахунок, який трактирник збільшує в разі протесту відвідувача проти дуже великої суми / Dutch feast – у перекладі бенкет, на якому хазяїн стає п'яним раніше гостей. Як бачимо, етнокомпонент значення вилучається, що робить переклад фразеологізмів стертим, необразним.

Стереотип поведінки оприявлюється у наступних фразеологізмах, що уможливлюють розуміння сприйняття англійцями своїх релігійних антагоністів. Наразі згадуємо закодований у семантиці фразеологізмів період лінгвокультури Великої Британції, коли на троні сидів Генріх Восьмий Англійський, який жорстко запроваджував церковні реформи та не очікував, що найбільша боротьба за старі релігійні постулати та обряди розгорнеться на півночі Англії, у Йоркширі. Звісно, що спийняття повстанців відбилося та закріпилося у семантиці фразеологізмів, в тому числі й нижче наведених: to come (або put) Yorkshire over one, у перекладі К. Баранцева – обдурити, обманути когось, адже йоркширців вважали здатними на обман – пояснює,

чому атрибут Yorkshire уведено до фразеологізма Yorkshire pudding – це насправді пиріг із збитого тіста, запеченого під куском м'яса.

Історія з пудингом на цьому не закінчується, оскільки таким само хибним розумінням можна спричинитися до перекладацької помилки, якщо вважати, що фокальний колір чорний – це коли йдеться про чорний хліб з ржаної муки або підгорілу скоринку. Насправді black pudding – це кров'яна ковбаса, лексема pudding тут вживається у своєму застарілому значенні ковбаса.

Ми знайшли рідкісний випадок, коли фокальним кольором є помаранчевий. Сема помаранчевий при цьому імплікується в оригіналі: Lombard Street to a China orange. У перекладі: 1) ніякого порівняння, схожий, як сова на яструба / схожий, як свиня на коня; 2) ніякого сумніву, всі шанси. Топоніми та їхню семантику не оприявлено в процесі трансляції, хоча можна було б ресторувати сему помаранчевий, наприклад: схожий, як чорнявий ломбардець та помаранчевий апельсин.

Усе, що не є британським, стереотипізується через дихотомію «Своє» – «чуже»: фразеологізм Cape smoke перекладено дешевий коньяк. «Чуже» в даному випадку – виробник у місті Кейптаун, Південна Африка. Bean town – у перекладі Місто Бобів, Бобове Місто є вторинною номінацією для стереотипізованого уявлення американського міста Бостон, в якому, начебто, улюбленою стравою є виключно запечені боби. Також це іронічна оцінка релігійної нетерпимості пуритан до порушення пісних днів.

Стереотипізація краси за допомогою фокального кольору синій засвідчує вживання фокальних кольорів у фразеологізмах-стереотипіземах з гастрокомпонентом, що розкривають протилежну оцінну семантику в процесі трансляції при незмінності зазначеного фокального кольору: the blue of the plum – у перекладі К. Баранцева свіжість, краса, чари молодості. Натомість раніше наведений приклад демонструє – фокальний колір синій може використовуватися для змалювання пияцтва. Наведемо ще приклади: as

brown as a berry – у перекладі К. Баранцева зовсім темний, дуже загорілий, шоколадного кольору; фокальний колір brown зберігає застарілу семантику: щось темне. Оцінна семантика негативна. Натомість інший вектор оцінки оприявлюється у фразеологізмі brown bread. У перекладі К. Баранцева хліб з непросіяної муки; чорний хліб з пшениці або жита з домішкою кукурудзи, інколи підсолоджений. У картині світу українців такий хліб сприймається як справжній смаколик, також і корисний для здоров'я. Стереотипізація виявляється не тільки у сприйнятті краси, а й в уявленні типово негарного: якщо ептонім В. Шекспіра salad days має позитивну оцінну семантику, згадаймо – йдеться про монолог Клеопатри, яка посилається на власну квітучу юність, то у наведеному далі фразеологізмі уявлення про неоковирне, неприваблиле теж знаходить форму для стереотипізації у паремії a thistle is a fat salad for an ass's mouth, у перекладі – кому що, а курці просо; сліпій курці все просо. Гастрокомпонент salad компенсовано при застосуванні доместикації.

Проміжне місце займають стереотипізовані алгоритми дій щодо негарних, неприйнятних речей. Наведемо приклад: that which will not be butter must be made into cheese, у перекладі – все треба вживати за своїм призначенням; барвінок на вінок, а полин на віник. Це фрейм, який профілює сцену ПРЕКРАСНЕ versus НЕГАРНЕ, стратегії доместикації оприявлює семантичний параметр сакральності, адже барвінок, полин – це фітоніми на позначення рослинних складових магічних обрядів, а вінок та віник – артефакти, що неодмінно заряджаються певною енергетикою під час магічних обрядів.

ВИСНОВКИ

1. Визначено культурооріентовані підходи та етнографічні у перекладознавстві: йдеться про межі перекладності, герменевтичне коло та гібридність семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом, коли переклад вважаємо інструментом маніпуляції та охорони національної мови для захисту національної ідентичності. Культурооріентовані та етнографічні підходи виявив можливості для розширеного способу репрезентації культури Іншого, розкриваючи полеміку мов та національних культур. Так, уведення культури до інтерпретаційних практик накладає свій відбиток на семантику фразеологізмів з гастрономічним компонентом, що є змістовими елементами текстуальног масиву двомовного англо-українського словника фразеологізмів. Також визначення еквівалентності виходить з формулювання критеріїв та наслідків культурної наближеності чи віддаленості перекладу у його взаємозв'язках з першотвором. Усна народна традиція кодифікує культурне знання про етноменталітет і потребує культурооріентованих семантичних моделей інтерпретації, що уможливлять полілог націй, мов та культур в герменевтичному колі. Автор, перекладач та цільовий читач, чиї образи закодовано в оригіналі, репрезентують різні культури та різні рецептивно-інтерпретативні позиції і настанови, за ними стоять їхні мови і культури, а також культурно-естетичні практики, розглянуті в діахронії та синхронії. які належать до різних періодів існування лінгвокультур. Переклад опирається процесам глобалізації, ідеологічній маніпуляції, цензурування, і тяжіє до практик пере-писування, патронажу, пересаджування насінини культуромаркованих смислів на інший лінгвокультурний ґрунт. Вивчення семантики фразеологізмів з гастрономічним компонентом залежить від традиційних параметрів текстуальної семантики, розглянутих крізь призму аксіології та перекладу, до яких ми пропонуємо додати ще один патаметр, а саме – стереотипізації, що уможливить якісне та повноцінне профілювання

самобутності англійського та українського етноменталітетів. Основним наслідком трансляції фразеологізмів з гастрономічним компонентом є гібридна динаміка семантики, яка оприявлюється через параметр цінності, сакральності, ідентичності та інтертекстуальності. За допомогою гібридизації культуромаркованої семантики посилюється дифузія лінгвокультур, трансформується текст та розширюється чи звужується зона перекладу, або так зване перекладацьке поле. Відбувається прагматична адаптація гастрокомпоненту.

2. Встановлено двомовний фразеологічний словник як перекладацьке поле. Концептуальна сітка культуромаркованих смислів звужується чи розширяється, вплиаючи на межу цього поля, де центральним гравцем є перекладач. Запорука успіху перекладу як репрезентації певної культури – це взаємодія творчого метода та настанови перекладача з системою контекстів, головним з яких вважаємо вертикальний.

3. Проаналізовано прагматичну адаптацію, доместикацію, форенізацію як втілення семантичної моделі перекладу: культуромарковані смисли в межах перекладацького поля двомовного словника фразеологізмів компенсуються, функціонально замінюються, слугують підґрунтям виникнення алоформів та лінійок синонімів і пар антонімів. Оніми на позначення географічних місць, тобто ойконіми, можуть стати джерелом перекладацьких помилок, в разі неправильного декодування асоціативного шлейфа фразеологізма з гастрономічним компонентом. Також спостерігаємо взаємоінтеграцію кольоронімів (через концептуальну сітку смислів, генеровану фокальними кольорами) та гастрономічних компонентів, що є джерелом ірадіювання додаткових культуромаркованих смислів в процесі трансляції. На мікрорівні перекладу продуктивними є описовий переклад, компенсація та смисловий розвиток, а також пермутація, прийом додавання, прийом опущення. Виділяються також: адаптоване транскодування та гіперонімічне перейменування (генералізація), транспозиція на

конотативному рівні, метод уподібнення (синонімічна заміна), перекладацька примітка.

4. Виявлено рекурентний сакральний діалог з часовіддаленими культурами, а також з текстами, які тяжіють до центра літературної полісистеми. Переклад виступає каналом зв'язку англійської та української мов з такими прошарками у світовій культурі, як давньогрецький, давньоримський, давньоєгипетський, а також з Біблією та канонічними текстами творів В. Шекспіра. Мова українського народу розвивається, акцептуючи нові культурні смисли та поширюючи власні. Етноспецифічні форми допомагають створити ширше уявлення про менталітет анлійської нації.

5. Окреслено особливості відтворення текстуального параметру стереотипізації. В процесі перекладу зясовано, що надання прямого відповідника гастрокомпонента може стати джерелом перекладацької помилки, особливо щодо ойконімів та реалій. Форенізація може супроводжуватися наданням перекладацької примітки.

6. Виокремлено особливості прагматичної адаптації фразеологізмів у межах міжкультурного діалогу в перекладацькому полі двомовного словника, яка здебільшого супроводжується зняттям образності шляхом вилучення гастрономічного компонента, або навпаки, компенсацією гастрокомпонента засобами української лінгвокультури. мають класичне походження від мертвих мов (давньогрецька, латинська, староцерковнослов'янська, санскрит та ін.), але глобалізація вводить в мову нові інтернаціоналізми з живих мов, цьому сприяє міжкультурна адаптація в процесі локалізації контенту туристичних платформ. В перекладацькому полі Інтернет за допомогою об'єднання зусиль перекладачів, які здійснюють міжкультурну адаптацію, нації вільно спілкуються, а багато галузей інтегрується.

SUMMARY

Globalization progress in the XXI century, as well as the introduction of new technologies in various spheres of service industry, the further development of the world wide web, have led to the strengthening of strive to enforce ways of preserving national identity and culture? As well as ethnic mental matrix. Emergence of sociocultural paradigm of translation revealed the relevance social cultural capital of which is especially visible cultural capital of phraseological units, especially with gastronomic component, under modern social, political, and economic conditions that determine the further development of gastro tourism practices. It unearthed crucial importance of opportunities for translation culturally determined elements of semantics. In Ukraine, it is of vital importance as it enables our mother tongue to recover from lingvotsid policy. Jur culturally determined semantic treasures are still under development, and therefore have never been under focus of deep scientific research, not even mentioning broad scientific approaches.

At present, our researchers' interest is focused on optimizing the process of translation which takes into account semantic parameters of phraseological units with gastrocomponent, with translation field being integral part of this process. Translation of phraseological units with gastrocomponent is one of the most challenging and up-to-date problems in the field of translation studies, as it involves not only the procedure of decoding and further recoding of the content, but also the procedure of intercultural adaptation. The object of the research is phraseological units with gastrocomponent. The objective of the research is to highlight the features and strategies of intercultural interpretation of their semantics in its dynamic nature, which is an integral part of translation within the phraseological lexicography. The research methods are the contextual analysis, the contrastive method, the method of analysis and synthesis, the statistical method, the translation studies analyses.

The master degree work is devoted to phraseological units with gastrocomponent in terms and methods of their translation. Switch of the tourist industry to gastronomical tourism both in cyber and real world space is the distinguishing feature of the economy under pandemic and war conditions, thus inviting the translation studies specifics into the very field. Now it is translation viewed as intercultural communication within the translation field of bilingual dictionary, especially when it comes to minority cultures and languages, as well as colonial and postcolonial cultures and languages.

The first section of the master degree work hightights the theoretical aspects of studying the concepts «cultural turn in translation studies», «translatability», as well as the peculiarities of intercultural hybridity and dynamics of the semantic parameters of phraseological units with gastronomic component, the ways how to distinguish the norms and equality of their re-writing or transplanting the seed of their meaning to the alien Target Culture ground. Pragmatic adaptation in the translation field of the dictionary is also under consideration.

The second section of the work is devoted to the specifics of semantic parameters revealed through the translation studies analyses of motivation of phraseological units with gastronomic component. Culturally specific semantic parameters are analyzed through the prism of translation studies, and, more precisely, through the prism of the intercultural dialogue and pragmatic adaptation. Here the research is focused on the special strategies and tactics applied to the macrolevel and microlevel of the content of phraseological units with gastrocomponent in order to deal with the culturally specific semantic units. Thorough contextual analysis allowed us to reveal the underlying culturally specific information to both establish the connection and to enable the dialogue of the original and recipient cultures and languages during the process of translation and localization. As a result of the conducted research the algorithm of representation of semantic parameters of phraseological units with gastrocomponent within the intercultural dialogue during the process of translation is offered. The paper outlines the main translation strategies and tactics on both the

macro- and microlevel of the context of the translation field. It also points the scholars to the fact that special hybrid semantic forms dynamics during intercultural dialogue during the process of translation and helps to profile the specifics of ethnic mental models involved.

The conclusions summarize the results of the research. By the translation of phraseological units with gastrocomponent, we mean a multiphaceted phenomenon of transplanting the seed of culturally determined semantics of such units, that is viwed both as a process and the result of the complex procedure of re-writing and adaptation, domestication and foreignization of cultural knowledge. As far as the term culturally specific semantics of phraseological units with gastrocomponent is concerned, we distinguish the following: as the complex procedure, it is impossible without the proper translation; it always coincides with the algorithm of intercultural dialogue and some pragmatic adaptation; it also coincides with the culturally specific elements of the semantics phraseological units with gastrocomponent. Among the main translation strategies on the macrolevel are domestication and foreignization. We argue that in order to replant the seeds of the English culture, several problem fields of translation should be dealt with, power and authority, postcolonial and minor languages and cultures, hermeneutics, hybrid semantics are among the vital. Thus a step-by-step algorithm of translation analysis has also been developed: the first stage is aimed to identify the culturally specific lexical units within the translation field, the second stage is to reveal their cultural specifics and background; the third stage is to evaluate the cultural specifics in terms of cultural value, shared cultural knowledge, and holiness; the final stage evaluates the translation strategies and tactics in terms of equivalence. The main difficulty the translator faces is, first of all, that most culturally specific lexical units are connected with deep cultural layers, and therefore need intercultural dialogue to make it understandable for perception.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. П. Стратегії в інтеракційній моделі перекладу (на матеріалі перекладу англомовних прозових та драматургічних творів українською та російською) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 39 с.

2. Андрієнко Т. П. Стратегії в інтеракційній моделі перекладу (на матеріалі перекладу англомовних прозових та драматургічних творів українською та російською) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 499 с.

3. Анохіна Т. О. Корпусний лакунікон англомовної та україномовної картин світу : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2018. 588 с.

4. Верба Л. Г. Порівняльна граматика англійської та української мов // Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 с.

5. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : посібник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 с.

6. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження. пер. з нім. Є. Поповича. Київ : Основи, 1995. 311 с.

7. Гришко О. П. Вербалізація української ментальності в художньому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століть : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2017. 235 с.

8. Дерріда Ж. Письмо та відмінність. пер. з фр. О. О. Комарова. Київ: Основи, 2004. 602 с.

9. Жулинський М. Г. Пантелеймон Куліш: лекції з історії української літератури. Київ : Либідь, 2005. 430 с.

10. Зеров М. К. Від Куліша до Винниченка. Українське письменство XIX ст. // Київ: Сяйво, 1924. 196 с.

11. Зеров М. К. У справі рідного перекладу // Твори: у 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 2 : Силуети, статті, літературні портрети. С. 518–527.

12. Зорівчак Р. П. Боліти болем слова... (До 60-річчя Максима Стріхи) // Дзвін. 2015. № 8. С. 132–138.

13. Зорівчак Р. П. Пантелеймон Куліш як перекладач // Всесвіт. 1994. № 7. С. 159–165.

14. Зорівчак Р. П. Традиції Пантелеймона Куліша в перекладацькому доробку Максима Стріх // Всесвіт. 2005. № 5/6. С. 170–175.

15. Іваненко В. В. Переклад як об’єкт лінгвістичного дослідження. Київ: Вища школа, 1989. 140 с.

16. Іваненко В. В. Теорія перекладу: курс лекцій. Київ : Знання, 2001. 210 с.

17. Іваницька М. Л. Особистісний вимір в історії українсько-німецького художнього перекладу (від середини XIX до початку XXI століття): дис. … д-ра філол. наук: 10.02.16 / Київ, 2015. 150 с.

18. Ізер В. Процес читання: феноменологічний підхід // Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 340–349.

19. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Теорія перекладу: посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 164 с.

20. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я». Київ: ВЦ «Академія», 2001. 240 с.

21. Караневич М. І. Відтворення національно-маркованої лексики в українських перекладах англомовної прози : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Львів, 2012. 20 с.

22. Каширіна І. В. Перекладацький метод Святослава Караванського : дис. … канд. філол. наук / Київ, 2020. 317 с.

23. Каширіна І. В., Поцюпан А. В. Фразеологізми з гастрономічним компонентом значення: перекладознавчий аспект. Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики викладання: тези доповідей І Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2025 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 287–288.

24. Коваленко Н. Фразеологія в українському діалектному мовленні : монографія. Кам’янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. 404 с.

25. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу : монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 522 с.

26. Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари: актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 527 с.

27. Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари: методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця XIX до початку XXI століття : навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 495 с.

28. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.

29. Костецький І. Про нашого Шекспіра // Шекспір В. Сонети / пер. І. Костецького. Мюнхен: На горі, 1958. С. 5–32.

30. Костецький І. Тобі належить цілий світ: вибрані переклади / упоряд. М. Стріхи. Київ: Критика, 2005. 528 с.

31. Куліш П. О. Твори: у 2 т. / упоряд. М. Г. Жулинського. Київ: Наукова думка, 1994.

32. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, якими ми живемо / пер. з англ. Київ: Вид. дім «Альтернативи», 2002. 336 с.

33. Лепетюха А. В. Семантико-когнітивні та етнокультурні аспекти фразеологізмів // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2010. № 910. С. 138–142.

34. Лепетюха А. В. Синтаксична синонімія у французькій художній прозі XX – початку XXI століть: дис. ... д-ра філол. Наук : 10.02.05 / Харків, 2020. 450 с.

35. Мазур О. В. Англомовна перекладознавча терміносистема: еволюція, структура, семантика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2011. 232 с.

36. Мельничук О. А. Досвід як семантико-інтерпретаційна категорія в сучасному мовознавстві : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2010. 280 с.

37. Мельничук О. С. Мовна об'єктивація досвідності в англомовному художньому дискурсі : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 504 с.

38. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія // Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2011. 448 с.

39. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгвокультурології : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.17. Київ, 2011. 485 с.

40. Мовчан Б. В. Відтворення англомовної образної фразеології: еволюція перекладацьких принципів : дис. … канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2016. 238 с.

41. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Вікторіанська доба в українському художньому перекладі : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2013. 194 с.

42. Павленко І. В. Густав Шпет: философия языка и проблема семантической интерпретации ментальных феноменов : монография. Днепр : Национальный горный университет, 2013. 154 с.

43. Павленко Л. В. Вербалізація української ментальності в художньому дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2010. 215 с.

44. Пермінова А. В. Відтворення авторського стилю в перекладі: когнітивний підхід // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. 2013. Вип. 35. С. 166–169.

45. Пермінова А. В. Перекладацька рецепція сучасної американської поезії. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2015. 352 с.

46. Приходько А. М. Когнітивна лінгвістика: соціокультурний та прагматичний аспекти : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНТУ, 2011. 114 с.

47. Приходько А. М. Концепти та концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 512 с.

48. Приходько А. М. Концептоцентризм у лінгвістиці: від одиниць до систем // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2013. Вип. 69. С. 13–19.

49. Приходько А. М. Лінгвосемістика текстів дискурсивного жанру «національний гімн»: англійсько-німецькі паралелі. Запоріжжя : АА Тандем, 2025. 260 с.

50. Ребрій О. В. Сучасні концепції перекладознавства : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 352 с.

51. Саїд Е. В. Орієнталізм / пер. з англ. В. Шовкуна. Київ : Основи, 2001. 511 с.

52. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ-Черкаси : Брама, 2004. 276 с.

53. Стріха М. В. Данте й українська література: досвід і перспективи // Слово і Час. 2011. № 7. С. 12–25.

54. Стріха М. В. Ігор Костецький — теоретик і практик українського художнього перекладу // Всесвіт. 2003. № 5/6. С. 154–161.

55. Стріха М. В. Переклад як чинник становлення української нації // Сучасність. 1998. № 10. С. 82–93.

56. Стріха М. В. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ : Факт ; НаУКМА, 2006. 344 с.

57. Торкут Н. М. Специфіка рецепції творчості Шекспіра в Україні: соціокультурний та перекладознавчий аспекти // Шекспірівський дискурс. 2010. Вип. 1. С. 7–25.

58. Ущина В. А. Позиціонування суб’єкта в сучасному англомовному дискурсі ризику : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04 / Київ, 2016. 502 с.

59. Чередниченко О. І. Міжкультурні аспекти перекладу // Мовні і концептуальні карти світу : зб. наук. пр. Київ. Логос, 2004. С. 433–437.

60. Чередниченко О. І. Переклад як засіб міжкультурної комунікації // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. пр. Київ. КНЛУ, 2004. Вип. 12. С. 273–278.

61. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

62. Шмігер Т. В. Історія українського перекладознавства XX сторіччя : навч. посіб. Київ. Знання, 2009. 342 с.

63. Шмігер Т. В. Концептосфера перекладознавства: теоретико-методологічний аналіз // Іноземна філологія. 2015. Вип. 128. С. 138–145.

64. Шмігер Т. В. Українське перекладознавство XX сторіччя: бібліографічний покажчик. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 626 с.

65. Яусс Г. Р. Історія літератури як провокація літературознавства // Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 315–334.

66. Appiah K. A. Thick Translation // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. 3rd ed. London ; New York : Routledge, 2012. P. 331–343.

67. Apter E. The Translation Zone: A New Comparative History. Princeton : Princeton University Press, 2006. 298 p.

68. Barker C., Galasinski D. Cultural Studies and Discourse Analysis London : SAGE Publications, 2001. 192 p.

69. Bassnett S. Comparative Literature: A Critical Introduction. Oxford : Blackwell, 1993. 240 p.

70. Bassnett S. Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. Clevedon // Multilingual Matters, 1998. 162 p.

71. Bassnett S. Translation Studies. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2014. 192 p.

72. Bassnett S., Lefevere A. Translation, History and Culture. London : Pinter Publishers, 1990. 133 p.

73. Bell R. T. Translation and Translating: Theory and Practice. London ; New York : Longman, 1991. 298 p.

74. Beyond Descriptive Translation Studies. Investigations in homage of Gideon Toury / Pym A., Shlesinger M., Simeoni D. (eds.). Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. 433 p.

75. Bhabha H. K. The Location of Culture. London ; New York : Routledge, 1994. 285 p.

76. Bordo S. Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body. Berkeley : University of California Press, 1993. 334 p.

77. Carbonell O. Translation and Culture: Cultural Identities in Translation. Kent : Kent State University Press, 2004. 230 p.

78. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. London : Oxford University Press, 1965. 103 p.

79. Catford J. C. Learning a Language in the Field // The Modern Language Journal. 1959. Vol. 43, no. 4. P. 189–200.

80. Catford J. C. Translation and Language Teaching // Translation and Language Education. 1967. P. 1–25.

81. Clifford J., Marcus G. E. Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography. Berkeley : University of California Press, 1986. 305 p.

82. Cronin M. Translation and Globalization. London ; New York : Routledge, 2003. 208 p.

83. Cronin M. Translation and Identity. London ; New York : Routledge, 2006. 176 p.

84. D'Andrade R. G. The Development of Cognitive Anthropology. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 272 p.

85. Derrida J. Des Tours de Babel // Difference in Translation / ed. by J. Graham. Ithaca : Cornell University Press, 1985. P. 165–207.

86. Derrida J. Writing and Difference / trans. by A. Bass. Chicago : University of Chicago Press, 1978. 342 p.

87. Even-Zohar I. Polysystem Studies // Poetics Today. 1990. Vol. 11, no. 1. 268 p.

88. Even-Zohar I. The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London ; New York : Routledge, 2000. P. 192–197.

89. Fawcett P. Translation and Language. St. Jerome Publishing, 2002. 160 p.

90. Fillmore C. J. Frame semantics // Linguistics in the Morning Calm. Seoul : Hanshin Publishing Co., 1982. P. 111–137.

91. Fillmore C. J. Scenes-and-frames semantics // Linguistic Structures Processing / ed. by A. Zampolli. Amsterdam : North-Holland, 1977. P. 55–81.

92. Flynn P. Bridging the Gap: The Role of the Translator in Representing the Other // Translation and the Map of Middelburg / ed. by R. Meylaerts. Leuven : Leuven University Press, 2004. P. 125–142.

93. Flynn P. The Ethnography of Translation // Handbook of Translation Studies. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2010. Vol. 1. P. 116–119.

94. Folaron D. Translation Tools and Technologies // The Oxford Handbook of Translation Studies / ed. by K. Malmkjær. Oxford : Oxford University Press, 2011. P. 385–402.

95. Freddi M., Pavesi M. Analysing Audiovisual Dialogue: Linguistic and Translational Insights. Bologna : Clueb, 2009. 210 p.

96. Gambier Y., Gottlieb H. [Multi] Media Translation: Concepts, Practices, and Research. Amsterdam : John Benjamins, 2001. 300 p.

97. Gambier Y., Van Doorslaer L. Handbook of Translation Studies. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2010. Vol. 1. 458 p.

98. Geertz C. The Interpretation of Cultures: Selected Essays. New York : Basic Books, 1973. 470 p.

99. Hermans T. The Conference of the Tongues. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 186 p.

100. Hermans T. The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation. London : Croom Helm, 1985. 249 p.

101. Hermans T. Translation in Systems: Descriptive and System-oriented Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1999. 195 p.

102. Holmes J. S. The Name and Nature of Translation Studies // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London ; New York : Routledge, 2000. P. 172–185.

103. Holmes J. S. Translated!: Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam : Rodopi, 1988. 117 p.

104. House J. Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1997. 207 p.

105. House J. Translation Quality Assessment: Past and Present. London ; New York : Routledge, 2015. 160 p.

106. Humboldt W. von. On Language / trans. by P. Heath. Cambridge : Cambridge University Press, 1988. 296 p.

107. Iser W. The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1978. 237 p.

108. Iser W. The Implied Reader. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1974. 303 p.

109. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London ; New York : Routledge, 2000. P. 113–118.

110. Jauss H. R. Toward an Aesthetic of Reception / trans. by T. Bahti. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1982. 229 p.

111. Kashyrina I., Potsiypan A. Teaching phraseological units: translator methodology // European Studies. Learning & Teaching: In the World of Technology. Kharkiv, 2025. p. 100.

112. Kothari R. Translating India: The Cultural Politics of English. Manchester : St. Jerome Publishing, 2003. 144 p.

113. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 276 p.

114. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Stanford : Stanford University Press, 1987. Vol. 1. 540 p.

115. Lefevere A. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. London ; New York : Routledge, 1992. 189 p.

116. Lefevere A. Translation/History/Culture: A Sourcebook. London ; New York : Routledge, 1992. 182 p.

117. Mizin K., Korostiyova L. The methodology of contrastive linguoculturology: identifying the cultural specificity of concepts // Advanced Education. 2018. No. 9. P. 134–143.

118. Munday J. Catford and translation shifts // Introducing Translation Studies. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2016. P. 95–99.

119. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden : E. J. Brill, 1964. 331 p.

120. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden : E. J. Brill, 1969. 218 p.

121. Niranjana T. Siting Translation: History, Post-structuralism, and the Colonial Context. Berkeley : University of California Press, 1992. 216 p.

122. Nord C. Text Analysis in Translation. Amsterdam : Rodopi, 2005. 274 p.

123. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.

124. Pavesi M. Dubbing and the Language of Film // The Routledge Handbook of Translation and Media / ed. by J. S. Bielsa. London ; New York : Routledge, 2021. P. 157–172.

125. Pavesi M. The Native Speaker in Applied Linguistics // The Routledge Handbook of Applied Linguistics / ed. by J. Simpson. London ; New York : Routledge, 2011. P. 428–442.

126. Pratt M. L. Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation. London ; New York : Routledge, 1992. 257 p.

127. Pym A. Exploring Translation Theories. London ; New York : Routledge Taylor & Francis Group, 2010. 186 p.

128. Reiss K. Translation Criticism: The Potentials and Limitations / trans. by E. F. Rhodes. Manchester : St. Jerome Publishing, 2000. 153 p.

129. Reiss K. Type, Kind and Individuality of Text // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London ; New York : Routledge, 2000. P. 160–171.

130. Reiss K., Vermeer H. J. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen : Niemeyer, 1984. 245 S.

131. Robinson D. Translation and Empire: Postcolonial Theories Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 131 p.

132. Rosch E. Principles of Categorization // Cognition and Categorization / ed. by E. Rosch. Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1978. P. 27–48.

133. Saeed J. I. Semantics. 3rd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2016. 189 p.

134. Said E. W. Culture and Imperialism. New York : Knopf, 1993. 380 p.

135. Schäffner C. Analysing Political Speeches. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 104 p.

136. Schäffner C. Translation in the Global Village. Clevedon : Multilingual Matters, 2000. 109 p.

137. Simon S. Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission. London ; New York : Routledge, 1996. 208 p.

138. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints? Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2006. 205 p.

139. Snell-Hornby M. Translation Studies: An Integrated Approach. 2nd ed. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1995. 170 p.

140. Stockwell P. Cognitive Poetics: An Introduction. London ; New York : Routledge, 2002. 196 p.

141. Stockwell P. Texture: A Cognitive Aesthetics of Reading. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2009. 214 p.

142. Sturge K. Representing Others: Translation, Ethnography and the Museum. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 211 p.

143. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1995. 311 p.

144. Trivedi H. Translating Cultures vs. Cultural Translation // In Translation: Reflections, Refractions, Transformations / Karr P., St-Pierre P. (eds.). Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. P. 277–289.

145. Tymoczko M. Enlarging Translation, Empowering Translators. Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. 360 p.

146. Tymoczko M. Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation. Manchester : St. Jerome Publishing, 1999. 336 p.

147. Tymoczko M., Gentzler E. Translation and Power. Amherst : University of Massachusetts Press, 2002. 244 p.

148. Van Doorslaer L. Imagology and Translation // Handbook of Translation Studies. 2010. Vol. 1. P. 155–158.

149. Van Doorslaer L. The Localization of Inventory: Ideology as a Translatological Aspect // Target. 2005. Vol. 17, no. 1. P. 119–135.

150. Venuti L. The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference. London ; New York : Routledge, 1998. 210 p.

151. Venuti L. The Translation Studies Reader. 3rd ed. London ; New York : Routledge, 2012. 560 p.

152. Venuti L. The Translator’s Invisibility: A History of Translation. London ; New York : Routledge, 1995. 353 p.

153. Vermeer H. J. Skopos and Commission in Translational Action // The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London ; New York : Routledge, 2000. P. 221–232.

154. Vinay J.-P. Carnet de notes : traduction et stylistique. Meta. 1985. Vol. 30, no. 3. P. 209–211.

155. Vinay J.-P. Comparative Stylistics of French and English / ed. by J. C. Sager. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1995. 358 p.

156. Vinay J.-P. La traduction humaine // La Traduction : mélanges offertи en mémoire de Georges Panneton. Montréal : Institut de traduction, 1963. P. 69–85.

157. Vinay J.-P. Regards sur l'évolution de la traduction au cours des vingt dernières années // Meta. 1975. Vol. 20, no. 1. P. 7–27.

158. Vinay J.-P., Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais: мeтode de traduction. Paris : Didier, 1958. 331 p.

159. Viswanatha V., Simon S. Shifting Grounds of Exchange: B. M. Srikantaiah and Kannada Modernism // The Translator. 1999. Vol. 5, no. 2. P. 233–251.

160. Wanner R. Aspects of Translation. Berlin : Academic Press, 1999. 245 p.

161. Williams J., Chesterman A. The Map. A Beginner’s Guide to Doing Research in Translation Studies. St. Jerome Publishing, 2002. 149 p.

162. Williams M. Translation Quality Assessment: An Argumentation-Centred Approach. Ottawa : University of Ottawa Press, 2004. 188 p.

163. Wolf M., Fukari A. Constructing a Sociology of Translation. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2007. 226 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

164. Капелюх порк-пай у Лондоні 1860-х – як модний тренд куртизанок сколихнув суспільство // Зірки і мода: [вебсайт]. URL: https://tsn.ua/lady/ moda/zvezdi-i-moda/skandalnyy-kapeliukh-viktorianskoyi-epokhy-chomu-materi-ne-khotily-shchob-yikhni-donky-nosyly-pork-pay-2983112.html (дата звернення: 24.12. 2025).

165. Albala P. S. (ed.). Food Cultures of Great Britain: Cuisine, Customs, and Issues. Westport : Greenwood Press, 2016. 257 p.

166. Bloomsbury Academic. Food Cultures of Great Britain. New York ; London : Bloomsbury Publishing Inc, 2024. 233 p.

167. Byrd M., Dunn J. P. (eds.). Cooking through History: A Worldwide Encyclopedia of Food with Menus and Recipes. Santa Barbara : ABC-CLIO, 2020. 809 p.

168. Collingham L. Spicing Up Britain: The Multicultural History of British Food. London : Vintage, 2017. 285 p.

169. Concise Encyclopedia of Pragmatics / ed. by J. L. Mey. 2nd ed. Oxford : Elsevier, 2009. 1183 p.

170. Culinary Linguistics: The chef's special / ed. by C. Gerhardt, M. Frobenius, S. Ley. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. 365 p.

171. Dietz S. T. The Complete Language of Food: A Definitive & Illustrated History. San Diego : Wellfleet Press, 2022. 256 p.

172. Encyclopedia of Food / ed. by Artemas Ward. New York : Artemas Ward, 1923. 780 p.

173. Gillespie C. (ed.). European Gastronomy into the 21st Century. London ; New York : Routledge, 2001. 195 p.

174. Montagné P. The New Larousse Gastronomique: The Encyclopedia of Food, Wine & Cookery / ed. by C. Turgeon. New York : Crown Publishers, 1977. 1120 p.

175. Panayi P. Spicing Up Britain. London : Reaktion Books Ltd, 2008. 283 p.

176. Routledge Encyclopedia of Translation Studies // Mona Baker, Kirsten Maimkjaer (eds.). London ; New York : Routledge, Taylor and Francis Group, 2005. 690 p.

177. Stockwell P. The Routledge Handbook of Gastronomic Tourism. London ; New York : Routledge, 2021. 196 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

178. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. 2-ге вид., випр. Київ : Знання, 2005. 1056 с.

179. Керолл Л. Аліса у Задзеркаллі : Повість / пер. з англ. В. Корнієнка. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 224 с.

180. Толкін Дж. Р. Р. Володар перснів : [трилогія] / пер. з англ. О. Фешовець. Львів : Астролябія, 2013. 1088 с.

181. Шекспір В. Макбет; Король Лір // пер. Т. С. Осьмачка. Мюнхен : На горі, 1961. 156 с.

182. Шекспір В. Сонети / пер. з англ. Ігоря Костецького. Мюнхен : На горі, 1958. 254 с.

183. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 1 : Генріх VI. Ч. 1 ; Генріх VI. Ч. 2 ; Генріх VI. Ч. 3 ; Річард III ; Тіт Андронік / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1984. 534 с.

184. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 2 / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1985. 622 с.

185. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 3 : Король Джон ; Річард II ; Генріх IV. Ч. 1 ; Генріх IV. Ч. 2 ; Генріх V ; Віндзорські жартівниці / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1985. 574 с.

186. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 4 : Багато галасу з нічого ; Як вам це сподобається ; Дванадцята ніч ; Юлій Цезар ; Троїл і Крессіда ; Кінець діло хвалить ; Міра за міру / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1986. 678 с.

187. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 5 / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1986. 693 с.

188. Шекспір В. Твори в шести томах. Т. 6 : Тімон Афінський ; Перікл ; Цимбелін ; Зимова казка ; Буря ; Генріх VIII ; Сонети [та ін.] / пер. з англ. Київ : Дніпро, 1986. 838 с.

189. Christie A. Three Act Tragedy. London : Collins Crime Club, 1934. 246 p.

190. Zelazny R. The Chronicles of Amber. New York : Doubleday, 1970–1991.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Діаграми

Діаграма А «Розподіл гастрономічних компонентів у семантиці фразеологізмів»

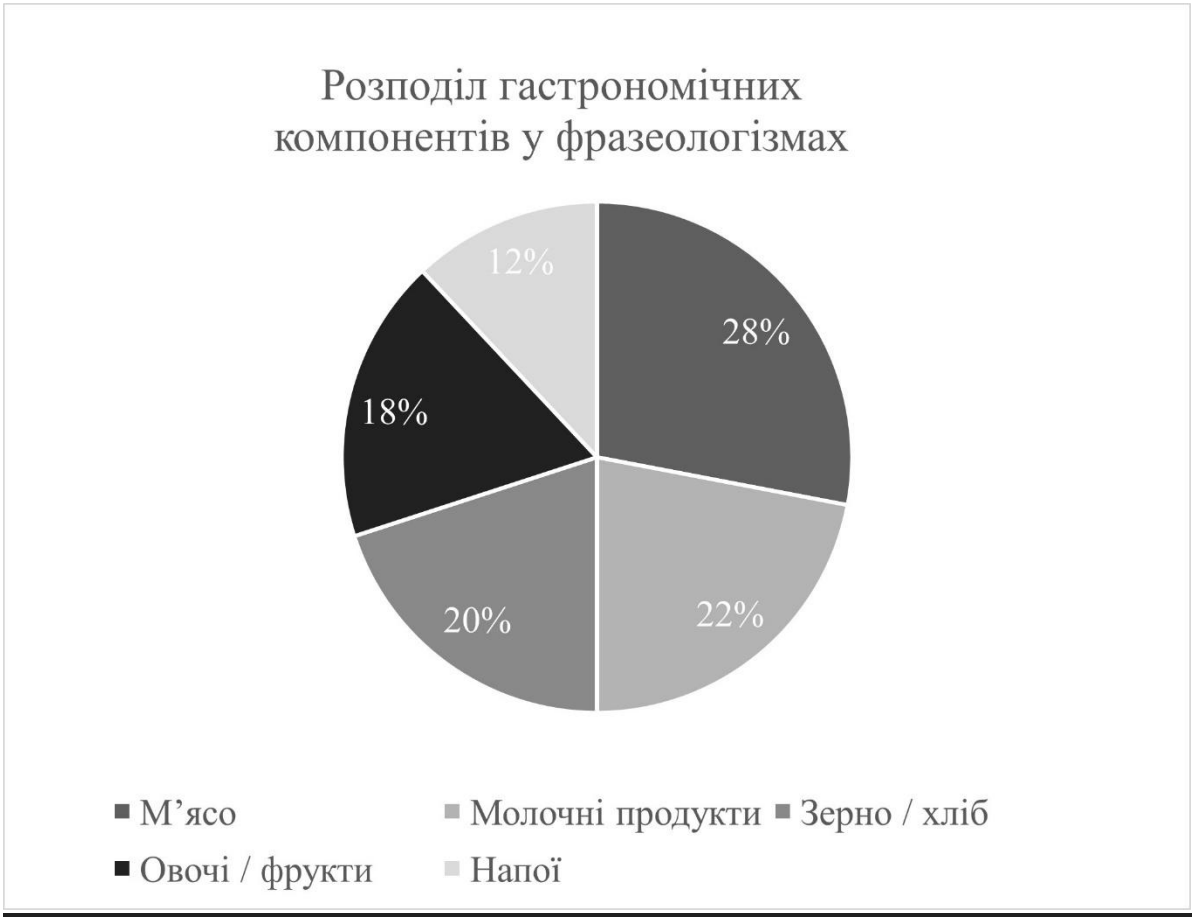

Діаграма Б «Походження фразеологізмів з гастрономічним компонентом»

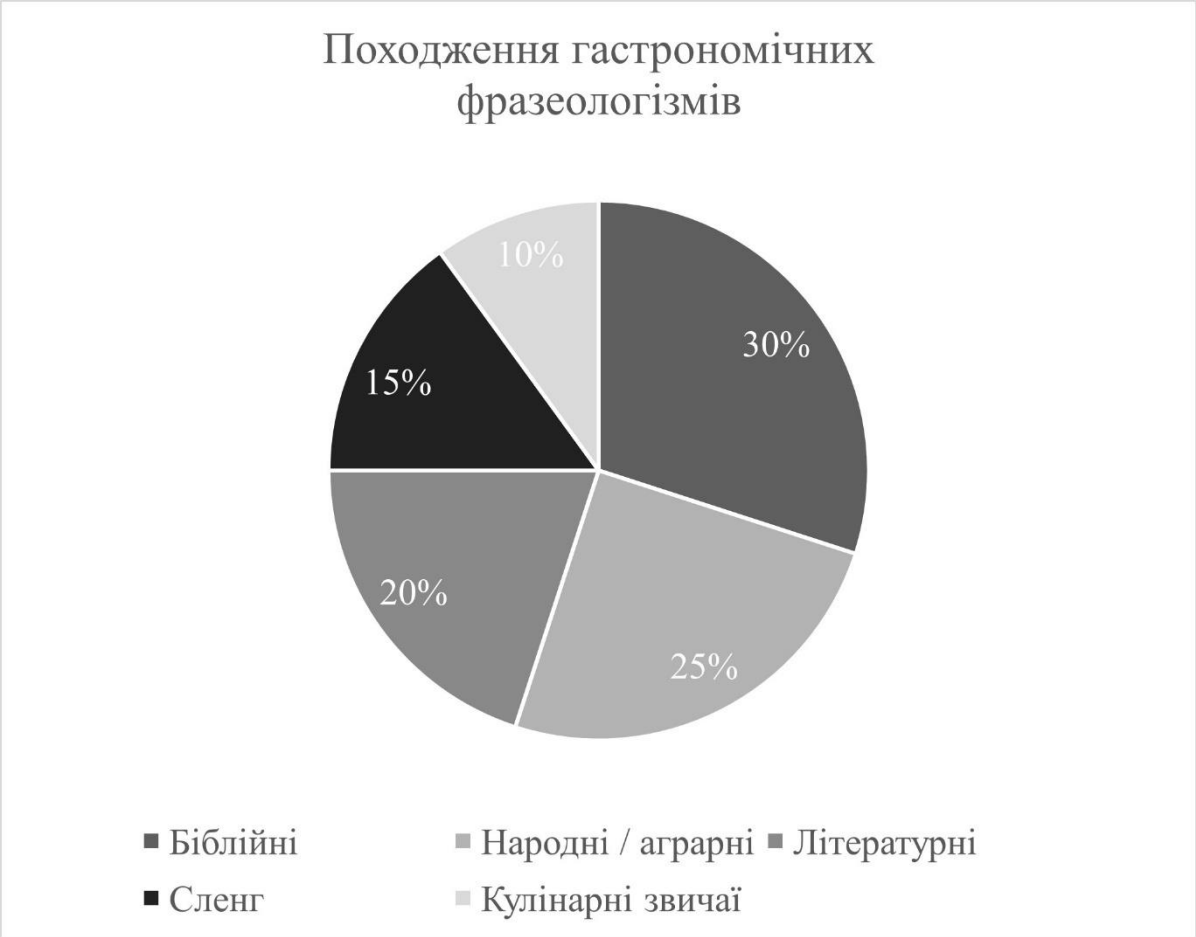

Діаграма В «Ментальна мапа-дерево фразеологізмів з гастрономічним компонентом»

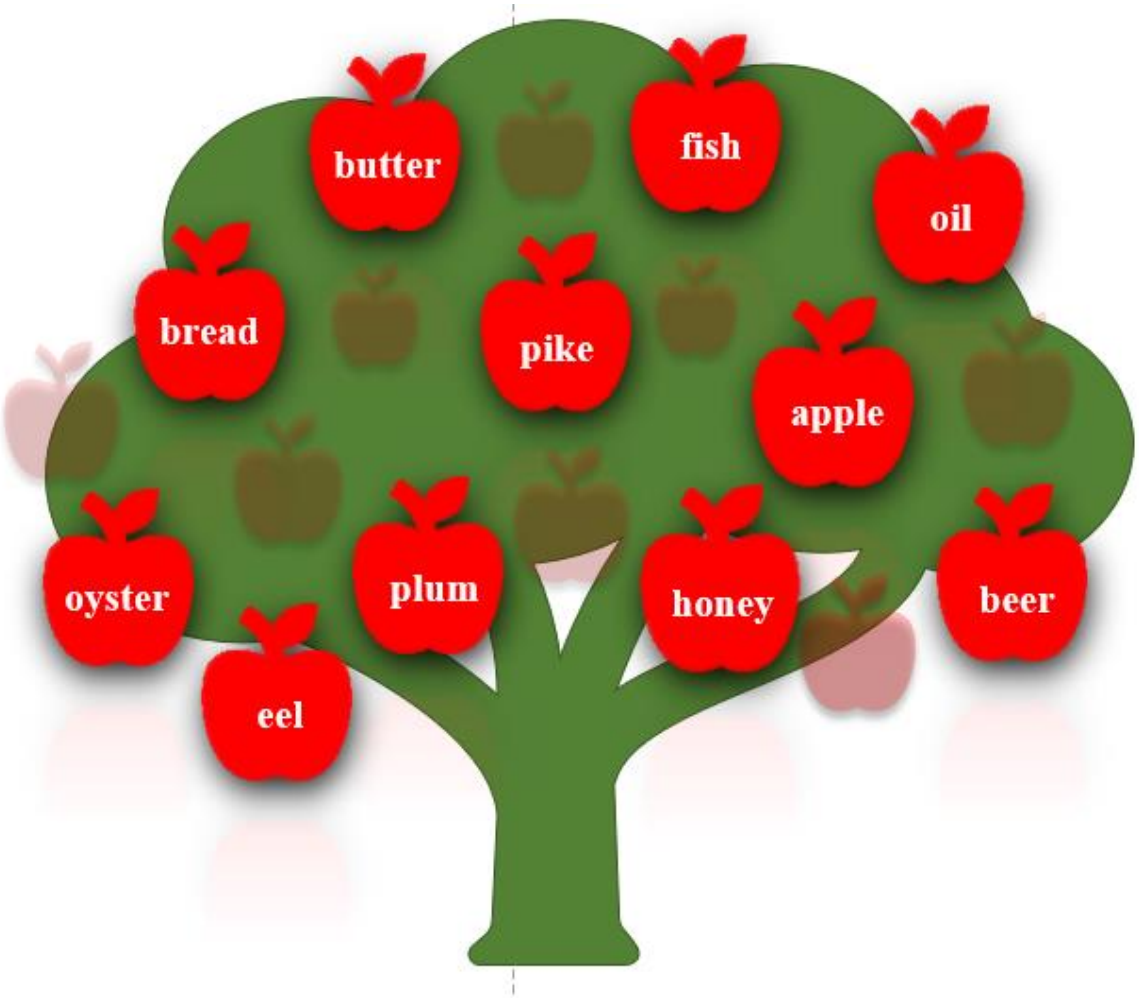

Додаток Б.
Публікації за темою роботи

KACHALO, Anastasiia
LEARNING ENGLISH THROUGH GAMES: TYPES AND METHODS OF APPLICATION 96

KALASHNYK, Oksana
MICROLEARNING IN COURSES OF UKRAINIAN FOR PROFESSIONAL PURPOSES 97

KALUGIN, Illia
ORGANIZATION OF UNIVERSITY STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY 98

KASHENA, Alona
USING INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING 99

KASHYRINA, Iryna
TEACHING PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATOR METHODOLOGY 100

KAZACHINER, Olena
USING FAIRY TALE AT DIFFERENT STAGES OF THE CONSULTATION PROCESS 101

KHRABAN, Tetiana
CHALLENGES AND PROSPECTS FOR TEACHING ENGLISH IN CONTINUING EDUCATION 102

KHYZHA, Ivan
MYTH AND REALITY IN POST-MAO NARRATIVES 103

KHYZHNIAK, Hanna
THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING IN THE AGE OF MEDIA INFLUENCE: PRELIMINARY RESULTS OF THE STUDY «DEMOCRACY, TOLERANCE, MEDIA AND CIVIC RESPONSIBILITY THOUGH THE EYES OF YOUTH AND TEACHERS» 104

KIPROVA, Valentyna
"THE GETHSEMANE GARDEN" by IVAN BAHRYANYI: THE REPRESENTATION OF RESISTANCE TO THE TOTALITARIAN REGIME 105

KIRIIACHENKO, Iryna
DEVELOPMENT AND FORMATION OF THE PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM IN CHINA 106

KOCHYN, Vladyslav
DEVELOPING DIGITAL LITERACY FOR FUTURE LAW ENFORCEMENT OFFICERS IN THE CONTEXT OF CYBERPEDAGOGICAL APPROACHES 107

KOLESNYK, Natalia
ONLINE LEARNING PLATFORMS AND CROSS-CULTURAL EXCHANGE IN EUROPEAN STUDIES 108

KOLYAKA, Oleksandra
METHODS FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING 109

KOMAR, Iryna
THE ROLE OF A FOREIGN LANGUAGE IN VOLUNTEER ACTIVITIES 110

KASHYRINA, Iryna
https://orcid.org/0000-0002-7103-0595
POTSIUPAN, Alina

National University 'Zaporizhzhya Polytechnic', Ukraine

TEACHING PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATOR METHODOLOGY

Translator training is one of the key issues within the domain of Translation Studies. By viewing language as socio-cultural phenomenon we respect the Cultural Turn in Translation Studies as well as the emergent properties of the networks of cultural conceptualizations represented in a distributed fashion across the cultural conceptual network which highlights itself in the process of revitalizing cultural pragmatics during intercultural communication. The model, presented by Farzad Sharifian in 2011, represents how the cultural conceptualisations are distributed and what are they, being the event, role, image, proposition, and emotion schemas. Against the globalized geopolitical canvas we refer to phraseological units as being the 'archeological sites' (in terms of Sharifian, 2011) that irradiate cultural knowledge unpacked when translation is on. The point is, how to manage pieces of cultural knowledge those 'sites' contain in the era of artificial storage mediums. The controversial issue lies in the very terminology reflecting both the static and dynamic nature of these artificial systems, moreover, the ambivalence is in the very core of the issue as it goes here about the human-machine or machine-machine mediation as well as about Source Text, the translator, and the Target Text mediation. Hence, we argue that the Artificial Intelligence is not only the mediator in the hermeneutic circle of translation where the polylogue of voices is heard: those not only of authors, translators, and target readers, but also of languages and cultures, but can also be applied to the translator training when it is up to enriching our understanding of the mechanisms behind axiological cultural dimension of phraseological units.

Emergent cultural knowledge that phraseological units bear does not appear to be on the surface but misleads by its bogus clearness of the semantics. Thus, the necessity to use the Artificial Intelligence as the systemic tool for the so-called itinerary of the process of transplanting the cultural knowledge seed to the receiving cultural ground, if to refer to the metaphor, conjured up by Susan Bassnett and Andre Lefevere. Here cultural knowledge management includes planning, coordination, and development, as Hanna Risku put it in 2010.

While we are talking about the AI mediation input, the idea of negotiating translation, expressed by Umberto Eco in 2004, is worth mentioning, according to which we teach translators to follow the three-stage process, from rewording to translating substance to perfect language which allows to arrive with a conclusion that the Artificial Intelligence is the tool to go beyond the words in teaching a translator to reach the destination of the Walter Benjamins pure language.

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Запорізька політехніка»

МАТЕРІАЛИ
І Міжнародної науково-практичної конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСКУРСОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ»

до 125-річчя
Національного університету «Запорізька політехніка»

21 листопада 2025 р.

Запоріжжя
2025

ШЕВЧЕНКО Л. О. Образність як репрезентація національної ідентичності в іспанській поезії XX століття 258
ШИМАНОВИЧ І. В. Linguistic Representation of the Concept JOY in John Galsworthy's Works 260
TSAPRO G. New Professional Femininity: Gender and Work Narratives in Chick-Lit 262

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ, МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

БОНДАРЧУК О. Ю, ГАВЛОВСЬКА М. В. Концепт «USA» в німецькомовному публіцистичному дискурсі 265
БОНДАРЧУК О. Ю., ГУРКО А. А. Особливості німецької лінгвокультури в новинах 267
БОНДАРЧУК О. Ю., ЛЕВЧУК Ю. С. Концепт «Neurodiversität» в німецькомовній лінгвокультурі 269
БОНДАРЧУК О. Ю., НОВОСАД А. І. Концепт «FREUNDSCHAFT» в німецькій лінгвокультурі 271
ВОРОНЮК І. О. Міжнаціональна лексика німецького походження в українській науковій мові 273
ДІГЕЛ А. М. Лінгвокультурні особливості німецькомовного медичного тексту 276
ДМИТЕРКО А. О., ХАВКІНА О. М. Емоційна експресія молоді у цифровій комунікації: англомовний та україномовний контексти 279
ДУДКІНА П. Д., ХАВКІНА О. М. Мем як нова форма міжкультурного дискурсу: англійська vs українська 281
ЖИЛІНСЬКА Є. Є., ХАВКІНА О. М. Сленг геймерів в англійській та українській мовах 283
КАШИРІНА І. В., ЛИМАР К. В. Сугестія заголовків: перекладознавчий аспект 285
КАШИРІНА І. В., ПОЦЮПАН А. В. Фразеологізми з гастрономічним компонентом значення: перекладознавчий аспект 287
КОЛОМЄЙЦЕВА В. В., ХАВКІНА О. М. Ґендерно-нейтральна лексика в англійській та українській мовах сучасний стан та перспективи 289
КУЩ Е. О., ДУХНОВСЬКИЙ К. А. Труднощі та способи перекладу реалій 291
ЛЕДО ГАЛАНО О. В., ДЯЧЕНКО-ЛИСЕНКО Л. М. Між мовою і культурою: особливості відтворення української поезії іспанською мовою (на матеріалі перекладів Ольги Ледо Галано творів Тараса Шевченка, Івана Франка та Олени Пчілки) 293

Каширіна І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Поцюпан А. В.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ ЗНАЧЕННЯ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Серед мовних проблем перекладу проблематика, пов'язана з фразеологією, нараховує вісімдесят сім позицій [4, с. 604], що свідчить про невичерпанність тематики. Наразі можна впевнено говорити про еволюцію перекладацьких принципів ретрансляції фразеології в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу. В основі динаміки перекладацьких рішень, їхньої креативності і множинності, – сприйняття фразеологічної одиниці (ФО) як перекладацької категорії. Підвалини такого сприйняття було закладено Р. Зорівчак, особливу увагу приділено важливості компонентів фразеологічної одиниці: по-перше, як основи для подальшої класифікації ФО, по-друге, як елемента семантики, що визначає семантико-стилістичні функції та можливість семантичної трансформації в процесі ретрансляції [1, с. 33]. Префікс ре- нами вжито як маркер, що уводить вдумливого дослідника до способу відтворення різнорівневих елементів мовної тканини тексту оригіналу, що є глибоко закоріненими у лінгвокультуру першоджерела: нам йдеться про так зване пересаджування насінини (у нашому випадку – смислового наповнення ФО) на інший мовно-культурний ґрунт. Не забуваймо також і про тактику перекладу, запропоновану С. Караванським. Працюючи

над перекладом поезії, С. Караванський сміливо експериментував з формами, в тому числі й ФО, прагнучи приборкати риму [2]. Водночас, найбільше перекладацька мовотворчість, на нашу думку, оприявлюється у випадку повного або часткового переосмислення компонентів ФО: «Реалізація і підсилення стилістично-експресивних функцій ФО відбувається за рахунок розщеплення фразеологізмів: конкретизації значень компонентів ФО, уклинювання, додавання нових компонентів, заміни одного компонента іншим, переміщення компонентів ФО, новоутворень за аналогією, створення синоніма» [1, с. 33]. Для того, щоб така мовотворчість не порушила відносин еквівалентності та адекватності між першоджерелом і транслятом, перекладач мусить добиратися до неперекладного, зчитуючи та ресторуючи в процесі трансляції культурні коди, зокрема й антропоморфний культурний код (термін К. Мізіна). Такий код, на думку К. Мізіна, утворюють субкоди, одним з яких є гастрономічний [3, с. 179]. На нашу думку, семантичні трансформації фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом уможливлюють своєрідну взаємодію гастрономічного та інших антропоморфних субкодів – соматичного, соціального і психічного (духовного) – з артефактним культурним кодом, відображаючи в дзеркалі фразеології ціннісні пріоритети культур Великої Британії і України, які так яскраво опривлюються у традиціях, пов'язаних з національною кухнею кожної з цих країн. Пізнаючи Іншого в процесі трансляції, перекладач не тільки добачає наявність асиметрії мовних та концептуальних картин світу, а й вирішує питання семантичної прозорості трансляту. Без сумніву, важить в процесі перекладання й емерджентність культурного знання, тобто його розподілення серед носіїв певної лінгвокультури. У такому випадку семантика тексту оригіналу, якщо вона є декодованою досвідченим перекладачем, не спричинить когнітивного дисонансу та не додасть лакунарності тексту перекладу. Безумовно, можемо говорити про гастрономічний компонент як про чинник, що актуалізує асоціативний шлейф, який призведе до подальшого декодування позитивної чи негативної оцінної семантики фразеологічної одиниці, причому розщеплення фразеологічної одиниці та подальша семантична трансформація може, метафорично висловлюючись, розвернути вектор оцінної семантики в протилежний бік.

Література

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (На матеріалі перекладів творів української літератури

англійською мовою). Львів : Видавництво при ЛДУ ВО «Вища школа», 1983. 177 с.

2. Каширіна І. В. Перекладацький метод Святослава Караванського : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10. 02. 16. К., 2020. 18 с.

3. Мізін К. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2011. 448 с.

4. Шмігер Т. Українське перекладознавство XX сторіччя : бібліографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, НТШ, 2013. 626 с.